

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

PLZEŇSKÉ ŠKOLNÍ BUDOVY
historie, architektonický vývoj a proměny
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Petr Setvín

Učitelství pro základní školy

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 28. června 2018

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji doc. PaedDr. Naděždě Morávkové, Ph.D. za motivující vedení diplomové práce, díky kterému je práce odevzdána v takovéto podobě.

V Plzni, 28. června 2018

.....
vlastnoruční podpis

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

Úvod.....	3
1 NÁROKY A OČEKÁVÁNÍ OD ŠKOLNÍ BUDOVY.....	5
1.1 KONCEPT VZDĚLÁVÁNÍ OD ŠKOLSKÉ REFORMY PO POČÁTEK 20. STOLETÍ	5
1.1.1 Historické souvislosti.....	5
1.1.2 Základní školní výchova od osvícenství	6
1.2 S NOVOU REPUBLIKOU NOVÝ KONCEPT ŠKOLSTVÍ.....	7
1.2.1 Tendence školské výchovy po roce 1918	7
1.2.2 Světové historické souvislosti	8
1.2.3 České historické souvislosti.....	8
1.2.4 Základní školní výchova do poloviny 20. století.....	10
1.2.5 Základní školní výchova po polovině 20. století	12
1.3 ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ.....	13
1.3.1 Do 70. let 19. století.....	13
1.3.2 Do poloviny 20. století.....	13
1.3.3 Od poloviny 20. století.....	14
1.4 HMOTOVÉ KONCEPTY ŠKOLSKÝCH BUDOV.....	15
1.4.1 Budova jednoduchá tvaru I.....	15
1.4.2 Budova lineární tvaru T.....	16
1.5 STRAVOVÁNÍ.....	16
2 ARCHITEKTI PLZEŇSKÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL.....	17
2.1 HANUŠ ZÁPAL.....	17
2.2 VÁCLAV KLEIN.....	19
2.3 JAROSLAVA GLOSEROVÁ	19
3 ŠKOLNÍ BUDOVY V KATASTRU MĚSTA PLZNĚ - KATALOG	21
3.1 MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 1	22
3.1.1 Budova 1. Základní školy	22
3.1.2 Budova 4. Základní školy	22
3.1.3 Budova 7. Základní a Mateřské školy	22
3.1.4 Budovy 17. Základní a mateřské školy.....	23
3.1.5 Budova 31. Základní školy	23
3.1.6 Budova 34. Základní školy	23
3.1.7 Budova Bolevecké Základní školy.....	23
3.2 MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 2-SLOVANY	24
3.2.1 Budova 13. Základní školy	24
3.2.2 Budova Devítileté základní školy (Dnes 21. Základní škola).....	24
3.2.3 Budova 25. Základní školy	24
3.2.4 Masarykova základní škola.....	24
3.2.5 Budova Obecná škola v Plzni – Božkově (Dnes Základní a Mateřská škola Božkov)	25
3.2.6 Soubor budov obecných a měšťanských škol pro východní obvod	25
3.2.7 Třetí obecná a měšťanská chlapecká škola pro východní obvod.....	26
3.2.8 24. Základní devítiletá škola.....	27
3.3 MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 3	28
3.3.1 Budova 2. Základní školy	28
3.3.2 Budova 10. Základní školy	28
3.3.3 Budova 11. Základní školy	28
3.3.4 Budovy 29. a 30. Základní školy (Dnes 15. Základní škola)	29
3.3.5 Budovy 26. Základní školy	29

3.3.6	Budova 33. Základní škola.....	29
3.3.7	Komplex Benešovy školy	30
3.3.8	Budova smíšené školy ve Skvrňanech.....	30
3.3.9	Budova českých a německých dívčích obecných a měšťanských škol pro jižní obvod 31	
3.3.10	Budova dívčí a chlapecké obecné školy na Pražském předměstí	32
3.3.11	Česká národní škola pro chlapce a dívky na saském předměstí (Dnes Základní škola podmostní)	32
3.3.12	Obecná škola na Karlově v Plzni	33
3.4	MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 4	34
3.4.1	Budova 14. Základní školy	34
3.4.2	Budova 22. Základní devítileté školy	34
3.4.3	Budova 28. Základní školy	34
3.4.4	Budova Základní a mateřské školy Lazaretní	34
3.4.5	Budova Základní a mateřské školy Mohylová.....	34
3.4.6	Budova Obecné školy Plzeň – Újezdě (Dnes Základní škola Újezd)	34
3.4.7	Budova Obecných škol Lud'ka Pika	35
3.4.8	Budova Základní umělecké školy Bedřicha smetany	35
3.5	MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 8-ČERNICE.....	35
3.5.1	Budova Obecné školy v Plzni Černicích (Dnes Tyršovi Základní a mateřská škola) 35	
4	VYUČOVACÍ PROJEKT ... JAKÉ TO BYLO, KDYŽ JSTE CHODILY DO ŠKOLY VY?	36
4.1	DIDAKTICKÁ APLIKACE TÉMATU	36
4.1.1	Propojení námětu	36
4.1.2	Námět hodiny	36
4.1.3	Zaměření.....	36
5	PRAKTICKÁ ČÁST – PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ – MOTIVAČNÍ PAMĚTNICKÉ VZPOMÍNKY	41
5.1.1	Bohumil – školník 1976-1992	41
5.1.2	Kalina – žákyně 1997-2006	50
5.1.3	Tomáš – žák 1882-1990.....	54
5.1.4	Alena – učitelka 1966-1992.....	57
	ZÁVĚR.....	62
	RESUMÉ.....	63
	SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	64
	SEZNAM PŘÍLOH.....	I
	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	I

Úvod

Školní budova. Místo, které ovlivňuje lidské vnímání. V oboru architektury představuje nejtvárnější téma, jež v sobě skrývá složitost lidských vztahů, komunikace a provozu. Architekt vždy stojí před úkolem, který musí řešit komplexně. Dostat do souladu myšlenku a hmotu.

Již Komenský ve své Velké didaktice z roku 1657 vnímal prostředí školy, mělo v žácích vyvolávat příjemné pocity.

„Škola sama má býti místo příjemné, vábící uvnitř i vně oči. Uvnitř budiž světlý, čistý pokoj, ozdobený všude obrazy, ať už jsou to obrazy znamenitých mužů, ať zeměpisné mapy, ať památky historických událostí nebo nějaké emblémy. Venku pak budiž u školy nejen volné místo k procházkám a společným hrám nýbrž i nějaká zahrada, do níž by byli časem pouštěni naváděni těšit se pohledem na stromy, kvítí a byliny. Když se věc takto zařídí, je pravděpodobné, že děti budou chodit do škol s nemenší chutí, než chodí na jarmark, kde doufají uvidět a uslyšet vždy něco nového.“¹

Cílem této diplomové práce je zmapovat školní budovy od 19. století po konec století 20. s ohledem na kulturní změny a trendy dobového vzdělávání žactva.

Diplomovou práci dělím do pěti hlavních kapitol. První z nich je věnována především stavebnímu vývoji, konceptu školních budov, to vše na pozadí dějinných událostí, které určovaly, jakým směrem se vzdělávání a koncepce školství na našem území bude ubírat. V druhé kapitole představím architekty, kteří v plzeňském katastru zanechali svou stopu v podobě školní budovy pro základní vzdělávání. Třetí část je soupisem budov, které byly v době svého vzniku určeny školám hlavním, obecným nebo měšťanským. Některé budovy jsou popsány z architektonického pohledu. Školy jsou děleny abecedně a dle městských obvodů. Předposlední dílčí celek představuje, jak lze uplatnit téma proměny školní budovy ve školní výuce prostřednictvím projektu spojeného se zpovídáním pamětníků. Závěrečná kapitola je určena pamětnickým vzpomínkám, které dokládají, jak prostředí školy ovlivňovala doba. Toto členění vychází z teorie postupného nabalování informací, jejichž uplatnění a propojení vyvrcholí v pamětnickou vzpomínku.

---

¹KOMENSKÝ, Jan Amos. *Velká didaktika*. [online]. Dostupné z [www: http://www.ceskaliteratura.cz/forum/komensky.htm](http://www.ceskaliteratura.cz/forum/komensky.htm) [Citováno dne 2018-06-21].

Výraznými prameny mapujícími vývoj a zánik plzeňských škol jsou archiválie uchované v Archivu města Plzně zřizovaném Magistrátem města Plzně. Předpokládám, že na základě mé diplomové práce bude zřejmý koncept vzdělávání v Plzni s ohledem na koncentraci a budování jednotlivých škol.

1 NÁROKY A OČEKÁVÁNÍ OD ŠKOLNÍ BUDOVY

1.1 KONCEPT VZDĚLÁVÁNÍ OD ŠKOLSKÉ REFORMY PO POČÁTEK 20. STOLETÍ

1.1.1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

V průběhu 18. století se do pozadí dostává víra, a tedy i vzdělávání v prostředí církevních institucí. Společnost jako taková se zaměřuje na praktické vzdělávání pro řemeslnou a tovární výrobu, proto otěže vzdělávání a směřování školské politiky přebírá stát. Především druhá polovina 18. století hýbe se základy pojetí státu a jeho vedením. Kulturní a společenský život je ovlivněný rozmáhajícím se osvícenectvím.

Jde o dva naprosto neslučitelné proudy, kdy v tom prvním stojí absolutistický monarcha jakožto hlava státu. V měřítku českých dějin se jedná především o uvolnění v oblasti náboženství, neboť je zavedena náboženská svoboda. Výrazným motivem tohoto období je zrušení nevolnictví. Pro rozvoj státu mělo největší hodnotu zavedení povinné školní docházky, a to i pro dívky. To vedlo v mnoha místech k mnohonásobnému nárůstu vzdělávaných dětí. Samotnou proměnou musela projít i školská zařízení. Jednalo se především o navýšení kapacitních možností a změnu struktury samotné budovy.

Druhý proud osvícenství představuje všeobecně vzdělanější společnost, která jako taková cítila potřebu zvýšit vliv jednotlivého člověka na chod společnosti. Jedná se o občanskou sílu, jež se neslučuje s absolutistickou vládou. Tento směr především ve Francii vede k revolučním nepokojům pod heslem „Rovnost, volnost, bratrství“, odkud se šíří do zbytku západní Evropy.

Tyto momenty lze považovat za štěpnou sílu, která od sebe odděluje dějiny evropské civilizace a dějiny a vývoj školské výuky a zařízení. Ne však v českých zemích. Vývoj zdejšího školství nadále zasahují dějinné události habsburského mnohonárodnostního soustátí. S tím souvisí i racionální uvažování vládnoucí elity, která si byla vědoma, že díky vykonaným změnám musí dojít k centralizaci správy monarchie a musí být užíván jazyk, který je živý, nikoliv akademický a po staletí mrtvý jako latina. Logickou volbou tedy byla němčina. Šlo o většinový jazyk monarchie. Neznamena to však, že by se čeština přestala vyučovat. Naopak. V českém jazyce se vyučovalo například na inženýrské a ženijní akademii ve Vídni. Na pražské univerzitě v tomto období vzniká katedra češtiny.

Reakcí na upřednostňování němčiny oproti češtině vede v českých zemích k národnímu obrození, které trvá skoro celé 19. století a vede k vytvoření sítě ryze českých škol všech stupňů až po druhé rozdělení pražské univerzity, a to na národnostním principu a vytvoření české Karlovy univerzity a Německé univerzity v Praze.

Rozpory mezi Čechy a Němci přetrvávají v souvislosti s národnostním vyrovnáním v roce 1880. Ty vyvrcholí až první světovou válkou, rozpadem monarchie a vznikem samostatného Československého státu.

1.1.2 ZÁKLADNÍ ŠKOLNÍ VÝCHOVA OD OSVÍCENSTVÍ

Základní školství se nachází v době, kdy se zahušťuje síť škol v důsledku povinné školní docházky, která vstoupila v platnost rokem 1786. Zřizování škol přechází v Českých zemích na stát, s tím je na stát přesunuta i odpovědnost za materiální, personální a legislativní zajištění. Tato povinnost je stejná i v současnosti, i když prostřednictvím obcí nebo vyšších samosprávných celků.

Tehdejší farní školy s minimem místností posloužily jako vzor pro vývoj triviálních škol základních v době josefínských reforem. Součástí dekretů o povinné školní docházce byla příloha o vzorovém řešení školních budov. Jednotřídní škola obsahovala učebnu pro 40-50 dětí s předsíní navazující na toaletu uvnitř budovy. Z předsíně byla přístupná kuchyně, odkud se přecházelo do pokoje a menší místnosti určené kantorovi. Kachlová kamna vyhřívala učebnu i učitelův obytný prostor, obsluhována však byla z kuchyně.

Vzorové řešení dvoutřídních škol ve svém návrhu obsahovalo o jednu učebnu navíc, oddělené toalety pro chlapce a dívky. Součástí doporučeného návrhu byl pokoj i pro učitelského pomocníka. Učebna jako taková byla obdélníkového půdorysu. Do prostoru samotného bylo přiváděno světlo dvěma okny v levé části učebny. Součástí vyučovacího prostoru byl stupínek, v jehož blízkosti byl vstup.

Koncepce školní třídy se od prvopočátků příliš nezměnila. Jediné rozdíly, které můžeme vysledovat, jsou v postupně se zvětšujících okenních otvorech. Jinak je učebna tradičního řešení určená převážně k frontální výuce. Je více než zřejmé, že popisovaná podoba školní budovy a učebního prostoru byla ideální podobou, jež především ve venkovském prostředí byla realizovaná jen obtížně. Veliká okna a kachlová kamna v každé místnosti byla vysokým nadstandardem. V každé větší obci

i v průběhu 19. století vznikaly jedno a dvoutřídní školy pro více ročníků v jedné třídě. Výstavba takovýchto škol neustala ani na počátku století 20. Ve městě pak logicky vznikaly větší školní budovy. Vzniká i fenomén škol hlavních se třemi až čtyřmi třídami. Ve větších centrech pak byly zakládány takzvané školy normální, u nichž byl standardní počet tříd na čtyřech učebnách.

Prodloužení povinné školní docházky v roce 1869 na osm let vedlo k budování velikých školských budov především ve městech. Tyto instituce sloužily pro vzdělávání dětí ze spádových vesnic. Vzniká tak mnoho učeben s věkově oddělenými skupinami dětí. Velmi podobné nebo totožné školy vznikaly na předměstích průmyslových měst, která v této době zažívají masivní rozvoj.

1.2 S NOVOU REPUBLIKOU NOVÝ KONCEPT ŠKOLSTVÍ

1.2.1 TENDENCE ŠKOLSKÉ VÝCHOVY PO ROCE 1918

První polovina 20. století je ve znamení vyrovnávání se s válečnými hrůzami, které poznamenaly celý svět. Především školní prostředí a racionalismus státu se dostává v některých místech světa do rozporu a vznikají tak myšlenky na odlišnou organizaci školního vzdělávání a výchovy. Časem se vžilo označovat toto pojetí školní výuky, které se odklání od hlavního proudu, za alternativní školu.

Tyto směry mají společný jev, jež vychází z pedocentrického systému, tedy zaměření se na zájmy dítěte a jeho zkušenosti. Takovéto vzdělávání cílí svou činnost pro praktický život a užitečnost. Základem takového učení jsou projektové metody, které jako první definoval John Dewey na University of Columbia v New Yorku.

V českém prostředí se začaly více prosazovat zejména dva alternativní směry. Jsou jimi waldorfské školy a školy Montessori. První jmenovaná má své kořeny v Německu. Takováto škola propojuje výuku znalostí, růst intelektu a harmonický rozvoj osobnosti. To vše doplněné o rukodělné, řemeslné a výtvarné činnosti, kterými cíleně rozvíjí cit, estetické postoje a pracovní návyky. Vzdělávání v tomto duchu funguje již na úrovni mateřských škol a pokračuje až do formy učilišť nebo gymnázií. Montessori školy pracují především se senzitivním vnímáním žáků a na tomto základě rozvíjí jejich dovednosti a znalosti. Tato pedagogika má své kořeny v italském prostředí, z něž se šíří do zbytku Evropy.

Tendence alternativního školství se projevovaly i v pojetí nových budov vznikajících ve 20. století.

1.2.2 SVĚTOVÉ HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

První světová válka je historickým momentem, který donutil nejen evropské státy uvažovat nad organizací vnitřních poměrů, ale i vztahů mezi jednotlivými státy. Období po velké válce je ve znamení posouvání hranic a tvorbě suverénních samostatných států. Možná díky takto velkému konfliktu vznikla Společnost národů s centrálním sídlem v Ženevě. Bohužel ve 30. letech 20. století nedokázala řešit narůstající mezinárodní neshodu, která vygradovala v mnohem ničivější válečný konflikt. Po válečných letech 1939-45 se ustanovuje Organizace spojených národů, jež zvládala držet v určitých mezích takzvanou studenou válku, která nepřerostla ve více než lokální konflikty. OSN prokázala svou životaschopnost a konflikt mezi velkými mocnostmi ukočírovala do zdárného konce v roce 1989.

1.2.3 ČESKÉ HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

Vznik mnohonárodnostního státu po první světové válce s výraznou německou a maďarskou menšinou s málo rozvinutými oblastmi na východě území vedl k mnoha vnitřním pnutím. Státníci viděli budoucnost v řešení situace vzdělávání dětí od kolébky po dospělost. Výrazná poválečná porodnost napomohla k vyrovnání národnostních poměrů ve prospěch státotvorného národa československého.

Tento vývoj cíleně podporovala i školská politika, která v národnostně smýšlejících oblastech korektně podporovala maďarské a německé školství ve stávajících školních budovách. Na druhou stranu školská politika podporovala výstavbu nových tzv. menšinových škol, které byly především na venkově kapacitně předimenzované a byly nově a kvalitně vybaveny. Cílem bylo nalákat i německé žáky k jejich navštěvování. Tato myšlenka nenásilně fungovala v období 20. let, kdy Československo zažívá kulturní, společenský a ekonomický rozkvět.

Hospodářská krize, jež započala rokem 1929, vstupuje do těchto časů jako blesk z čistého nebe. Především německé obyvatelstvo pracující v průmyslu závislém na vývozu je touto situací frustrováno a postupem času sílí proněmecké nálady, které vygradují po nástupu Hitlera k moci v roce 1933. Toto období je v Sudetech spojeno s narůstající oblibou Sudetoněmecké strany, která požaduje autonomii tohoto území. Na počátku 30. let pak požadují odtržení od československého státu a připojení k hitlerovskému Německu.

Československé vnitrozemí zažívá od roku 1929 radikalizaci Komunistické strany. Oddělené levicové křídlo sociální demokracie se transformuje ve stranu bolševického typu. Ve vztahu k menšinám tato frakce navazovala na takzvanou Kominternu v Moskvě. Strana, podporována projevy svých poslanců v parlamentu, souhlasila s požadavky sudetských Němců počínaje autonomní samosprávou až po právo na odtržení. V témže čase zesilují tendence k autonomii Slováků, kteří se od vzniku samostatného státu neztotožnili s myšlenkou československého národa.

Počínaje Mnichovskou dohodou v roce 1939 se území Československa zmenšuje. Nejprve došlo postoupení pohraničí Německu a Maďarsku, Slovensko zároveň obdrželo autonomii v rámci společného státu. Již v březnu téhož roku obsadila německá armáda zbytek českých zemí a vzniká tak Protektorát Čechy a Morava. Slovensko je odtrženo a vzniká tak samostatný Slovenský stát. Podkarpatskou Rus zabírají Maďaři. Období okupace je ve znamení mnoha obětí jak v odboji, tak i v cílené likvidaci české inteligence, která vygradovala sudetskými demonstracemi. Na podzim roku 39 uzavírají nacisté české vysoké školy.

Po roce 1945 se české země zmítají v zákonných zmatcích. Neexistující zákony jsou nahrazovány dekrety prezidenta Edvarda Beneše, které měnily podobu státu především v otázkách národnostních, jež posvětila prakticky celá politická reprezentace. Tehdejší političtí představitelé posvětili postupy ke zbavení se neslovanských menšin odsunem Němců a částečný transfer Maďarů spojený se zabavováním majetku. V obnoveném Československém státě vládl systém tzv. lidové demokracie. Toto období lze zpětně vnímat jako přechodný systém zakončený mocenským převratem v únoru 1948.

Následujících 41 let nelze označit jinak, než jako vládu jedné strany pod záštitou stranicko-byrokratického systému, který ovlivňoval život jednotlivce i skupiny. Během let se měnil způsob uplatňování ideologického přesvědčení. Více či méně skrytě byla realizována represe vůči některým jednotlivcům či skupinám obyvatelstva. Neoptimističtějším obdobím této doby se stala 60. léta, během nichž došlo k všeobecnému uvolnění především v tvůrčí oblasti uměleckých skupin. Umělci se osvobodili od ideových okovů socialistického realismu spoutaného komunistickou ideologií. Výrazné společenské uvolnění nastalo v průběhu roku 1967 a takzvaný socialismus s lidskou tváří ukončil vstup vojsk varšavské smlouvy v srpnu

následujícího roku. Následující období normalizace je jakýmsi schizofrenním časem, kdy se převážná část obyvatelstva smířila s danou situací, ale vnitřně jej nepřijala. Zrcadlem posledních dvou dekad komunistického režimu se stalo především školství a kultura. Jen úzká vrstva zůstala v aktivním intelektuálním odporu k režimu a živila prostor pro svobodnou výměnu názorů v rámci Charty 77. Druhá polovina 80. let znamená pro komunistický režim pozvolné borcení systému, jež vyvrcholí revolučním návratem k demokratickému zřízení státu.

1.2.4 ZÁKLADNÍ ŠKOLNÍ VÝCHOVA DO POLOVINY 20. STOLETÍ

Od počátku 20. století je v českém pedagogickém prostředí vedena diskuse o reformování a modernizování školství. To se mělo ubírat dvěma cestami.

V první řadě se měla posílit řídicí a kontrolní úlohy státu. Bezprostředně po vzniku československého státu byl vydán ministerský výnos, který byl o dva roky později (1920) potvrzen zákonem, jež omezoval náboženský vliv především katolické církve ve školní výchově. Zároveň byla zdůrazňována správa veškerého vychování a vyučování, což vedlo k centralizaci ve školství.

Na druhé straně stála modernizace školství především po stránce obsahové. Pracovní skupiny vytvářely nové osnovy, které počítaly s předměty jako pracovní činnosti pro chlapce, domácí nauka pro dívky, samozřejmostí byla tělesná a občanská nauka. Tyto změny byly kodifikovány v první polovině 20. let. Školství v nové republice si zachovalo rakousko-uherské rozdělení školské výchovy. Školu národní se dvěma stupni, pětileté obecné školy, na níž navazovaly tři roky „měšťanky“ se závěrečným nepovinným jednoročním kursem a s předškolní školou mateřskou, též nepovinnou.

Dle tohoto zákonného pojetí školství prvních pět let obsahovalo základní vzdělání obecné se zřetelem na tělesný a duševní rozvoj dítěte. Žáci byli vychováváni v obecně uznávaných mravních zásadách a idejích demokracie. Praktická výuka probíhala s ohledem na vyspělost a zralost žactva, vyloučená nebyla ani individualizovaná výuka, pokud to vyžadovaly potřeby žáka. Především byla realizovaná frontální výchova a výuka. Měšťanská škola poskytovala další obecné vzdělání a pečovala o mravní rozvoj dětské osobnosti, opomíjený nebyl ani citový rozvoj, stejně tak jako růst technických dovedností.

Rok před začátkem první světové války v Praze na Vyšehradě zakládá R. Jedlička první školu pro děti či mladé lidi s tělesným postižením. V tomto zařízení působí F. Bakule, jenž realizuje svou vlastní koncepci vzdělávání pro tělesně postižené děti na základě spojení života a kultury. Mezinárodní ohlas si získávají především na zájezdech se „zpěváčky“.

Na základě postupů kvalitativních pokusů a statistických měření navrhl F. Příhoda racionalizované přebudování obecné a měšťanské školy v jednotnou školu, která bude soustřeďovat žáky jednoho věku, uvnitř však rozrůzněnou podle nadání a sklonů, proto je školní látka rozlišena podle nadání žáků a doporučuje co největší individualizaci. Pro účelnější vzdělávání doporučoval menší počet předmětů v daném týdnu s větší časovou dotací. To vše podpořeno o metodu projektového vyučování, své tvrzení opíral o daltonský plán.

„Zajímavým podnětem bylo vybudování Masarykovy jednotné diferencované školy, od F. L. Gahury ve Zlíně, otevřené roku 1928, založené na podnět Tomáše Bati. Lišila se od soudobých podobných vyučovacích ústavů organizací a učebním plánem. Byly v ní čtyři skupiny vyučovacích cílů:

- > humanistická skupina, jejíž učební plán odpovídá asi nižší střední škole,
- > skupina pro průmyslové vzdělávání,
- > skupina pro obchod a živnosti,
- > dvouletá skupina.

První tři skupiny se skládaly ze čtyř povinných ročníků a byly určeny pro žáky od jedenácti do patnácti let. Ve dvouroční skupině se vyučovaly děti, které z jakýchkoli důvodů nemohly navštěvovat školu obecnou. Cílem školy bylo vychovávat samostatné, soudné a podnikavé lidi.“²

Stavební boom školských budov zažívaly i oblasti v pohraničí s německým obyvatelstvem, kde se nacházela česká menšina. V tomto prostředí se na úkor architektonické kvality někdy prvoplánově až křečovitě prosazoval takzvaný národní svéráz.

---

²STÝBLO, Zbyšek. *Nauka o stavbách: školské stavby*. V Praze: České vysoké učení technické, 2010. ISBN 978-80-01-04510-7. s. 48.

1.2.5 ZÁKLADNÍ ŠKOLNÍ VÝCHOVA PO POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Německá okupace přerušila kontakt se západní civilizací a s aktuálním děním ve světě. Až do roku 1945 přežívalo základní školství bez pedagogických změn.

Myšlenka jednotné školy dostala zelenou až po válce. Kvůli odstřižení od západních zemí se nevyvíjely názory na podstatu výuky a uspořádání školy.

Doba mezi roky 1945 a 1948 byla poznamenána monopolizací ideového přístupu k obsahu výuky na přílišné aplikaci marxismu. Tento přístup se opíral o teorie N. K. Krupského a A. S. Makarenka, již prosazovali výchovu v duchu socialistického vlastenectví a socialistického humanismu. To vše podpořeno knihou V. Karfíka a spoluautorů *Nové smery vo výstavbe škôl* (1963)³.

Atmosféra komunistického Československa potlačila druhou polovinu Příhodovy koncepce vzdělávání dětí. Jde především o pedocentrický přístup, kdy v popředí je individualizovaný přístup k žakovým potřebám. Na piedestalu je marxistická ideologie a jednotvárné, tuhé prosazování kolektivizované výuky, v níž se individualita nepřipouští. Základní devítileté, dočasně i osmileté školy, tak nemohly navázat na meziválečnou tradici, ale přijaly importovaný model ze Sovětského svazu. Ministerstvo školství v 70. letech 20. století počítalo s určitou tendencí k otevřenosti a univerzálnímu řešení projektů na budování nových škol. Typizované projekty, podle kterých se skutečně stavělo, představují strnulou typizaci na primitivní stavební ideologii a sovětskou byrokracii.

V 60. letech se povedlo postavit několik velmi zajímavých experimentálních škol reflektujících zkušenosti západního světa. Tyto projekty realizované v Čechách, na Moravě i na Slovensku se nesetkaly s širší odezvou v praxi. To ale neznamená, že tyto nové prvky byly při šablonovitém a na přesné školní osnovy vázaném ideologickém a znalostním vyučování využívány.

90. léta zachovala jednotné dělení na první a druhý stupeň. Je zcela zrušena tzv. spádová škola a základní školy se mohly diferencovat již od prvního ročníku, kdy žáci nastoupili povinnou školní docházku. Tím byla rodičům dána základní demokratická volba budoucnosti svých dětí. Rejstřík škol tak doplňují církevní, cizojazyčné a alternativní školy.

---

³ KARFÍK, Vladimír. *Nové smery vo výstavbe škôl*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenského fondu výtvarných umení, 1963.

1.3 ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ

1.3.1 DO 70. LET 19. STOLETÍ

Urbanismus základního školství a jeho zásadní změnu přinesl až konec 18. století.

Průmyslová revoluce, náboženská tolerance a zrušení nevolnictví vedlo k uspíšení urbanizace stávajících měst. Vliv na proměnu měst mělo i zavedení povinné školní docházky pro všechny děti po dobu 6 let. To byl podstatný impulz k propracovanější síti základních škol. Průmyslový rozvoj větších měst se nese ve znamení budování velkých předměstí. Ta jsou zakládána podél cest. Tato území jsou směsicí továren a především klasicistních pavlačových činžovních domů.

Školy jsou budovány na pozemcích, jež patřily církvi nebo během výstavby zůstaly volné. Praxe zakládání měst příliš nepokročila a nereflektuje změny ve společnosti, které probíhají již více než jednu generaci. To, co dostačovalo v dobách zakládání Nového Města pražského, tedy vazba prvního stupně na faru a kostel, je již v době povinné školní docházky hrubě nedostačující.

1.3.2 DO POLOVINY 20. STOLETÍ

Poslední třetina 19. století se v českých městech nese ve znamení bourání hradebních zdí. Přelom století do měst přináší i koncepčnější pojetí zástavby sousedící s historickým jádrem.

Docházka do školy nebyla problém, město bylo zastavěno poměrně hustě, docházkové vzdálenosti byly srovnatelné se současnými. Školní budovy byly často symetrické, provozně dělené na dvě samostatná křídla či budovy – školu chlapeckou a dívčí. Toto založení umožnilo snadné sloučení při koedukaci výuky ve 20. století. Z hlediska našich současných stavebních norem neměly tyto školy dostatečný pozemek a nebyly prakticky vybaveny sportovištěm.

Charakteristickým jevem výstavby v tomto období je včleňování školních budov do kompozičních center na nově vzniklých náměstích. Pozemky jsou tak malé, že neumožňují zakomponování sportovní plochy, výjimkou jsou volné dvory. Stavitelé důsledně respektují blokovou zástavbu.

Změna ve velikosti pozemku vyčleněného na stavbu školní budovy přichází ve 20. a 30. letech 20. století. Regulační plány pro ně vymezují poměrně velké pozemky, na které je možno umístit kromě budovy a zeleně i školní hřiště.

1.3.3 OD POLOVINY 20. STOLETÍ

Teprve výstavba, systematicky založená na teorii Athénské charty, rozpracovala důsledně vztah mezi školou a monofunkční obytnou skupinou nejen se základním školstvím, ale i obchodním a kulturním vybavením, nazývanou obytný okrsek „neighborhood“. Velikost okrsku byla striktně svázána s velikostí mateřské a základní školy jako nejvíce kvantifikovanými a nejméně modifikovanými prvky občanské vybavenosti obytného okrsku s možností pěší docházky dětí bez zásadní kolize s automobilovou dopravou.

V Československu byla provázána velikost školy pro 8 (9), 16 (18), případně 24 (27) až 2x16 (18) tříd ve sdružené škole (v závorce jsou údaje v případě devítileté základní školy. Devítileté základní škole v šedesátých a sedmdesátých letech a nyní) – maximálně 320, 640, 960 až 1 260 dětí s velikostí okrsku 2 000, 4 000 až 6 000 obyvatel, případně pro dva spojené okrsky – tzv. superokrsek, při uvažovaných cca 160 dětech na 1 000 obyvatel a až 40 žáčích na jednu třídu, později 140 dětech na 1 000 obyvatel a 35 žáčích na jednu třídu.

Tyto zásady, uplatňované v té době v celé Evropě, výrazně ve Velké Británii, Skandinávii, ale i Francii a dalších zemích, se u nás díky postižení urbanismu tvrdými byrokratickými nařízeními znemožňujícími další modifikaci a vývoj prakticky nesmazatelně vepsaly do půdorysu části českých měst, stejně i měst v dalších zemích tzv. „východního bloku“⁴ z 60. až 80. let 20. století. Uvedené příklady patří ke kvalitním návrhům, které se jejich autorům podařilo prosadit i přes dobová omezení, ve kterých je možno sledovat i utváření městského prostoru, nejen mechanické řazení jednotlivých prvků a funkcí.⁵

Doba po pádu železné opony byla ve znamení odpojení od striktní vazby školní budovy a obytné zástavby. Tento jev je zapříčiněný způsobem financování. Nejedná se již o státem dotovanou stavu, ale jde o budovatelský zájem soukromého sektoru. Díky tomu se do popředí dostává význam územních plánů a jejich funkční dělení, v nichž je počítáno se školskou zástavbou s vazbou na docházkovou vzdálenost a užitnou plochu pro potřeby školy jako takové.

⁴Východní blok (zkráceně Východ) bylo během Studené války označení Sovětského svazu (SSSR) a jeho politických satelitů; jako protiklad byl zaveden pojem Západní blok (zkr. Západ).

⁵STÝBLO, Zbyšek. *Nauka o stavbách: školské stavby*. V Praze: České vysoké učení technické, 2010. ISBN 978-80-01-04510-7. s. 63.

1.4 HMOTOVÉ KONCEPTY ŠKOLSKÝCH BUDOV

Abychom mohli hovořit o hmotě školní budovy, je potřeba si v první řadě uvědomit, že hmotová koncepce je postavená v závislosti na velikosti pozemku a vazbě na okolních budovách. Proto můžeme rozdělit koncepty budov dle hustoty zástavby na koncentrované, sevřené monobloky, členěné monobloky i budovy rozvolněné až rozptýlené.

První školní budovy tradiční pro české země jsou farní a městské. Byly to stavby jednoduché, s několika místnostmi, přízemní, výjimečně patrové. S přibývajícím nároky a narůstajícím počtem žáků se budovy zvětšují. Tyto budovy jsou prodlužovány v linii a je tak dán základ pro jednoduchou lineární stavbu. Postupem času jsou tyto lineární stavby modifikovány a jsou k hlavní budově přidávána křídla. Takovéto budovy jsou provozně přizpůsobivější. Postupem času se křídla z okraje hlavní linie posunou více ke středu tak, že vzniká křížová podoba půdorysného řešení stavby. Následují zalamování a další hmotová řešení školských budov.

Pro potřeby této diplomové práce si představíme pouze dva koncepty, a to budovu ve tvaru „I“ a „T“.

1.4.1 BUDOVA JEDNODUCHÁ TVARU I

Koncept lineární budovy, ať už jedno nebo více podlažní, je založen na jednoduchosti, která je tvarově střídmá až primitivní. U větších objemů je i hřmotná obdélná budova členěna maximálně krátkými křídly, rizality, která mají za úkol zmírnit mohutnost základní hmoty. Neklade si za úkol reagovat na okolí, ani na vliv vnitřního provozu. Tuto jednoduchost a odtazitost posiluje často i kompozice, která zejména u historických budov z 19. století monumentalizuje a spíše vzdaluje od měřítka dítěte.

Vazba budovy na okolí je nevýrazná. Při dostatečném odstupu a vhodné urbanistické kompozici, většinou v historické zástavbě, vyhovuje spíše v umístění jako dominanta.

V takto koncipované budově najdeme především postupné řazení provozů, diferencované pouze u vícepodlažních budov. Školské budovy ve tvaru „I“ jsou především vzdělávacím zařízením nižších vzdělávacích stupňů. Nevýhodou takovéto budovy je nemožnost vytvořit společenský a komunikační prostor.

Lineární budovy jsou všeobecně vhodné pro menší až středně velké školy na středně velkém i malém pozemku. Často také tvoří jednotlivé pavilony v rozvolněném pavilonovém konceptu.

1.4.2 BUDOVA LINEÁRNÍ TVARU T

Požadavek na budování zvláštních místností pro tělesnou výchovu vedl na konci 19. století k prostému připojení tělocvičny k původní jednoduché lineární budově. Tělocvičny, někdy i dvě nad sebou, byly nejčastěji připojeny k mezipodestám středního schodiště školské budovy.

Tím došlo k vytvoření nového konceptu rozrůznění prostorů, který hmotově a vzhledově připojuje nové křídlo, ale ve skutečnosti představuje umístění tělocvičny pouze prostorové rozvinutí jedné funkční místnosti do větší hloubky vně budovy v lineárním schématu se všemi jeho nevýhodami při řešení hustoty komunikační sítě.

Jelikož jde většinou o menší školské budovy, nevzniká zde vytvořením komunikačně nefunkčního křídla žádná provozní komplikace, ale zároveň není původní lineární koncept komunikačně zlepšen.

1.5 STRAVOVÁNÍ

Zajištění teplého jídla pro žáky ve školských zařízeních, které nám připadá zcela samozřejmé, bylo do škol zavedeno v průběhu 20. století. Do té doby se děti stravovaly doma, nebo během dne jedly z domova přinesenou stravu.

Budova věnovaná stravování je striktně rozdělena na část odbytovou (jídlna) a výrobní (kuchyně). Není výjimkou, že hmotově je součástí hlavní školní budovy, avšak je oddělena tak, aby výrobní část nerušila a neobtěžovala ostatní části školy. Proto v některých případech nalézáme budovu věnovanou stravování mimo školní stavbu. Vždy ji však najdeme v pohodlné docházkové vzdálenosti.

2 ARCHITEKTI PLZEŇSKÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL

2.1 HANUŠ ZÁPAL⁶

Hanuš Zápal, jeden z nejvýznamnějších plzeňských architektů meziválečného období, byl na svět přiveden 7. února 1885 v Krašovicích (okres Plzeň-sever) do rodiny venkovského učitele. Maturitu složil na rakovnické reálce. Následovala studentská léta (1903-1909) na České škole technické v Praze (dnes ČVUT) architekturu u profesorů J. Schulze a J. Koula. U profesora Kouly získává potřebnou praxi již ke konci studií, což mu umožnilo podílet se na obnově plzeňské radnice. Právě toto krátké období silně ovlivnilo Zápalův vztah k Plzni. Následuje spolupráce s A. Balšánkem, se kterým se podílel na přípravě plánů výstavby Obecního domu v Praze. Poslední, u koho Zápal získával praxi, byl B. Bendelmayer, a to na přelomu let 1909 a 1910. V dubnu 1910 se mladý architekt nastupuje do funkce zatímního inženýra-praktikanta u Ing. F. Auera na stavebním úřadě města Plzně. Po jednoleté zkušební době byl jmenován definitivním inženýrem-praktikantem. Díky tomu v Plzni získal také domovské právo. Do svého penzionování v roce 1931 zde později zastával funkci vrchního stavebního komisaře a technického rady.

První samostatnou prací Hanuše Zápala coby zaměstnance stavebního úřadu byl návrh komplexu tří školních budov na dnešním náměstí T. G. Masaryka. Podle jeho projektu byla nakonec v roce 1913 realizována pouze budova Obchodní akademie. Ačkoliv celkové řešení má blízko k wagnerovskému novoklasicismu (patrný je doznívající vliv A. Balšánka a J. Kouly), v detailech již Zápal uplatňuje prvky moderny. Kladné přijetí této budovy veřejností v podstatě udalo směr Zápalovy plzeňské tvorby. Architektovi pak byly svěřovány projekty většiny důležitých veřejných budov, především škol, realizovaných ve 20. letech minulého století. Z pozice zaměstnance stavebního úřadu Zápal také ovlivnil architektonické řešení mnoha obytných domů vystavěných v letech 1919–1930, včetně specifických detailů.

Na počátku roku 1923 byl poslán městskou radou na studijní návštěvu významných novostaveb v Německu a ve Švýcarsku, poté byl pověřen vypracovat architektonický návrh nového krematoria na Ústředním hřbitově. Krematorium je jednou

---

⁶ Podklady pro prezentaci osobnosti čerpány z Plzeňský architektonický manuál. [online]. Dostupné z www: www.pam.plzne.cz. [Cit. dne 2017-11-16].

z nejpůsobivějších částí Zápalovy tvorby. Pojetí takovéto stavby je zajímavé zejména v kontrastu jednoduchého exteriéru a barokizujícího interiéru. Na hřbitově je i několik náhrobních kamenů, které vznikly ve spolupráci s místními sochaři V. Šípkem a Otakarem, například náhrobní kámen pro Karla Klostermanna. V polovině 20. let se Zápalův zdravotní stav zhoršil natolik, že architekt požádal o odchod do důchodu. Nebylo mu vyhověno. O to více se ponořil do práce. Penzionován byl až v červenci 1931 v době realizace funkcionalistického projektu Pikovy školy v Plzni-Doubravce (dnes Gymnázium Lud'ka Pika), jejíž výstavbu ještě dozoroval. Jedná se patrně o jeho nejprogresivnější dílo. Zápal se však i po odchodu ze stavebního úřadu se v rámci svých možností věnoval projektování, především v menších obcích na Plzeňsku.

Kromě projekční činnosti se Hanuš Zápal velmi aktivně zabýval také péčí o památky a osvětovou činností v této oblasti. Založil Spolek pro záchranu Mariánské Týnice, kterou obnovil jakou poutní místo. Tomuto místu se intenzivně věnoval od počátku 20. let až do poloviny let 50. Byl členem Kroužku přátel starožitností, podporoval Jednotu pro záchranu kostelíka U Ježíška a po druhé světové válce působil jako předseda odboru pro ochranu památek Národopisné společnosti v Plzni. Dozoroval restaurování historických náhrobků v chrámu sv. Bartoloměje, opravy rotundy sv. Petra a Pavla ve Starém Plzenci, obnovu kostela U Ježíška a opravy hradu Radyně. Inicioval také záchranu cenných historických portálů a jejich druhotné uplatnění v rámci souboru městských domů sociální péče, které projektoval.

Architektonické návrhy Hanuše Zápala se vyznačují nebývalým citem pro harmonické začlenění novostavby do městského organismu, urbanistická řešení zahrnovala rovněž parkové úpravy bezprostředního okolí, čímž spoluutvářela dominantní veřejné prostory. Kultivoval tak prostředí Plzně i obcí Plzeňska. Neváhal svůj styl přizpůsobit okolní zástavbě, proto je mu často vyčítán nedostatek invence a jistá akademičnost, je to však spíše nepochopení jeho tvorby. Zápalovy stavby jsou charakteristické promyšleným hmotovým a dispozičním řešením a velkým smyslem pro detail.

2.2 VÁCLAV KLEIN⁷

Architekt Václav Klein se narodil 19. února 1890 v Praze, kde studoval architekturu a stavební inženýrství. Jako student se v roce 1910 stal předsedou technické kancelářské budovy v Plzni a strávil většinu svého života v západočeské metropoli. Pracoval také v místním historickém oddělení Městského muzea; jeho láska k dějinám se odráží v jeho odhodlání a práci pro památkovou péči. Mimo jiné se věnoval rekonstrukci hradebních a církevních památek. Významně se podílel na rekonstrukci františkánského kláštera v Plzni. Zabýval se rovněž přednáškovou a malířskou činností.

Ve druhé polovině 30. let a v první polovině let 40. Václav Klein působil jako hlavní městský architekt (respektive vrchní technický komisař). Do urbanismu města se zapsal řadou kvalitních funkcionalistických budov nebo dílčími úpravami - dům pro Annu Kodýmovou byl postavený v letech 1936-1937 současně s modernistickým zpracováním v přízemí jižního křídla gymnázia a filozofického ústavu (bývalého kláštera dominikánek) ve Smetanových sadech pro potřeby knihovny. Třetí obecná a měšťanská škola chlapecká na Čapkově náměstí začala psát svou historii v letech 1937-1940, budova lidové univerzity Husovy s biografem byla realizována v letech 1938 až 1939, o rok později realizoval pro pracovníky Elektrických podniků města Plzně na Slovanské aleji bytový trojdům, během válečných let 1940-1943 se jako autor podepsal i pod infekční pavilon nemocnice na Borech .

2.3 JAROSLAVA GLOSEROVÁ⁸

Jaroslava Gloserová, za svobodna Fialová, se narodila 7. července 1932 v Plzni. Studovala na Fakultě architektury a pozemního stavitelství ČVUT v Praze, kde 4. ledna 1957 získala titul inženýra architekta. Po studiu krátce působila ve státním Studijním a typizačním ústavu a koncem roku 1958 začala pracovat v plzeňské Krajské projektové organizaci Stavoprojekt, kde byla zaměstnána po celý život. Zemřela 4. ledna 1981. Jejím nejzmiňovanějším a nejvýraznějším projektem byl hotel Ural na náměstí Republiky v Plzni, který navrhla na začátku své kariéry. Podílela se

⁷ Podklady pro prezentaci osobnosti čerpány z Plzeňský architektonický manuál. [online]. Dostupné z www.pam.plzne.cz. [Cit. dne 2017-11-16].

⁸ Podklady pro prezentaci osobnosti čerpány z ŽENÍŠKOVÁ, Šárka. *Hotel Central v Plzni*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická Fakulta, Ústav dějin umění.

na mnoha studiích, soutěžních návrzích a projektech. Mnohé z nich byly realizovány. Za připomenutí stojí Krajská politická škola na Lochotíně v Plzni. Na projektu se podílela spolu s architekty M. Sýkorou a M. Kleinem. Určitá forma estetiky mezinárodního stylu se projevila i v návrhu dalších školních areálů na Severním předměstí v Plzni jako například v areálu mateřské školy a jeslí, 32. základní školy nebo ve čtvrtovém centru obytného souboru Bolevec.

Pro Gloserovou jsou typické prosklené rytmizované plochy s výklopnými okny a vyvýšení dalších pater nad úroveň přízemí za pomoci drobných sloupů nebo pilotů. V projektu výškové administrativní budovy s restaurací Bohemia na dnešním Anglickém nábřeží můžeme nalézt inspiraci mrakodrapy Mies van der Rohe. Tuto budovu navrhla ve spolupráci s V. Belšánem a F. Kozákem, hlavním projektantem se stal J. Zikmund. Velké naděje vkládala do svého projektu Správní budovy SNB (dnes sídlo Krajského ředitelství Policie ČR) na rohu Denisova nábřeží a ulice Sirková. Realizace se ovšem nedožila. Architektka navrhovala také interiér budovy. Pro realizaci do vestibulu vybrala dílo ze skla od Františka Koudelky. Před dokončením však zemřela a architekt Sýkora, který měl dokončení na starosti, vyzval B. Holakovského. Ten vyřešil celý prostor včetně kovového dekorativního reliéfu z tepaného měděného plechu. Realizované interiéry Jaroslavy Gloserové se vyznačují použitím základních výtvarných materiálů, jako je sklo, kámen, kov. Jednotlivé dekorativní prvky umísťovala v interiéru účelně, bez zbytečné „přepřácanosti“ a vlastní vybavení, jako křesla, lavice, konferenční či jídelní stoly byly řešeny jednoduše, funkčně a výhodně pro daný prostor. Architektka se podílela také na celkové koncepční řešení sídliště na Lochotíně a Bolevci (Severní předměstí) spolu s M. Sýkorou. Navrhovala hlavně objekty mateřských a základních škol, čtvrtových center a budov služeb a občanského vybavení. Dále vytvořila mimo jiné studii pro přestavbu historického centra. Na papíře zůstal návrh Areálu zdraví a sportu v Českém údolí.

Dalšími architekty, kteří zanechali svou stavitelskou stopu v katastru města Plzně jsou František Auer, Antonín Kurel a Josef Houdek.

3 ŠKOLNÍ BUDOVY V KATASTRU MĚSTA PLZNĚ - KATALOG

Plzeň je dnes univerzitním městem, ale ne vždy zde mělo české školství na různých ustláno. Dlouhou dobu ve městě chyběla česká škola, teprve z podnětu prof. J. V. Sedláčka a dalších došlo k založení první české triviální školy v Plzni. Profesor a kněz Dr. J. V. Sedláček jako kantor německého gymnázia dobře viděl, jak jsou talentované děti a školní mládež vychovávané ve jménu německého ducha, jak se vzdalují národnímu cítění a ztrácí českou, slovanskou identitu. Aby zabránil ztrátě češtví, dobrovolně a bez odměny přednášel českým dětem český jazyk a literaturu čtyři hodiny týdně. Česká škola se stala skutečností 3. listopadu 1819, kdy byla slavnostně otevřena. Ze strany městských zastupitelů nebylo škole příliš přáno a po smrti profesora Sedláčka se situace jen vyostřila. Na rozvoji a udržení české školy má svůj lví podíl arciděkan a školdozorce A. Hlavan. Nejen, že obec činila škole potíže, ale také nedbala nařízení z vyšších míst, která usilovala o zlepšení situace a postavení české školy v Plzni. Škola jako taková neměla ani vhodné umístění. Počet učeben byl těžce poddimenzovaný. V roce 1853 se v I. třídě tísnilo 245 dívek. Ještě o dvanáct let později se počet žáků pohyboval v rozmezí od 101 do 206 dětí v jedné třídě. Od roku 1828 tuto školu navštěvovaly i děti z Doudlevec, které jinak spadaly do správy školy v Liticích.

Rok 1853 je pro první českou školu v Plzni zlomový. Dostává svou budovu díky A. Hlavanovi. Nově se nachází v budově bývalého vojenského vychovatelského ústavu, který byl přeložen do Josefova. V roce 1861 je škola povýšena na hlavní školu. Školní výchova se rozvíjí a ve školním roce 1865/66 se vyučovalo v šesti chlapeckých třídách a čtyřech dívčích.

Velké změny nejen v plzeňském školství přinesly nové školské zákony z roku 1870. Růst města donutil městskou správu, aby v roce 1868 zakoupila dům pod Saským (dnes Rooseveltovým) mostem. V roce 1874 je v Plzni postavena první budova pro českou obecnou a hlavní školu v Komenského ulici.

Výnosem zemského školského rady ze 7. května 1882 byla Plzeň rozdělena na čtyři školní obvody (jih, sever, východ, západ), v každém obvodě byly zřízeny samostatné pětitřídní školy chlapecké a dívčí⁹.

---

⁹ Městský archiv v Plzni. Česká triviální později hlavní škola v Plzni 1818-1888 (1906) – inventář IV-5.

3.1 MĚSTSKÝ OBLAST PLZEŇ 1

3.1.1 BUDOVA 1. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Západní 18
- > Architekt: Jaroslava Gloserová
- > 1981-85, otevření školy 3. 9. 1984
- > Obr. 1; 2

Sídlištní škola, která nemá jasně definovatelný půdorys, je postavena tak, aby k sobě přiléhaly jednotlivé pavilony. Celý areál školy je stavěný v duchu funkcionalismu. Díky tomuto pojetí stavby jsou interiéry pobytově pohodlnější, vzdušnější a dobře osvětlené denním světlem. Dle projektové dokumentace se jedná o dvě 18 třídní základní školy. Celá stavba byla dokončena až v roce 1985, ale už ve školním roce 1984/85 probíhala výuka v části budov. V následujícím školním roce byl zahájen provoz bazénu. Ve své době se jednalo o největší a nejmodernější školní areál v Plzeňském kraji- Areál, který disponoval 36 třídami ve čtyřech pavilonech, čtyřmi tělocvičnami, bazénem, velkým a malým venkovním hřištěm a dopravním hřištěm. Celý projekt si vyžádal částku 50 mil. Kč.¹⁰

3.1.2 BUDOVA 4. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Kralovická 12
- > Otevření školy 1. 9. 1990
- > Obr. 3

Potřeba školy vznikla až s dostavbou sídliště. Teorie docházkových vzdáleností neodpovídala v okolí dříve postaveným vzdělávacím institucím.

3.1.3 BUDOVA 7. ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÉ ŠKOLY

- > Brněnská 36
- > Otevření školy 1. 9. 1990
- > Obr. 4

---

¹⁰ Web školy. [online]. Dostupné z www: www.zs1plzen.cz. [Cit. dne 2018-6-1].

3.1.4 BUDOVY 17. ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÉ ŠKOLY

- > Malická 1
- > Obr. 5-8

3.1.5 BUDOVA 31. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > E. Krásnohorské 10
- > 1976-78, otevření školy: 1. 9. 1978
- > Obr. 9; 10

3.1.6 BUDOVA 34. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Gerská 32
- > Architekt: Jaroslava Gloserová
- > Otevření školy 19. 9. 1982
- > Obr. 11

Celkovou hmotu školy tvoří šest objektů, jež jsou vzájemně propojovány ve štítové straně. V třípodlažní budově je umístěný byt správce a kryté respirium pro nižší ročníky. Herní plocha je na pozemcích školy umístěna ve dvou úrovních. V prostoru vstupní haly je instalována umělecká mozaika.

3.1.7 BUDOVA BOLEVECKÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > nám. Odboje 18
- > Obr. 12-17

3.2 MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 2-SLOVANY

3.2.1 BUDOVA 13. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Habrmannova 45
- > Obr. 19

3.2.2 BUDOVA DEVÍTILETÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLY (DNES 21. ZÁKLADNÍ ŠKOLA)

- > Slovanská alej 13
- > 1958-60
- > Obr. 18
- > Finanční náklad na stavbu školy: 5.000.000. Kčs

3.2.3 BUDOVA 25. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Chválenická 17
- > 1961-62, otevření školy 15. 1. 1962
- > Obr. 20; 21

Důvodem stavby byla přeplněnost škol na Slovanech. Stavební plán hovořil o vybudování dvoupavilonové školy s odbornými učebnami. Po otevření byl dokončen pouze první pavilon s několika kabinety a devíti odbornými učebnami. Za provozu se dostavoval zbývající pavilon, který měl obsáhnout mimo tříd a učeben i ředitelnu a byt pro školníka. 1. září 1962 děti nastupují do dostavěné školy, jejíž stavba přišla na 6 200 000 Kčs. Během doby ve škole vzniká školní knihovna, ve které jsou převážně knihy ze zrušené knihovny nad Hamburkem.¹¹

3.2.4 MASARYKOVA ZÁKLADNÍ ŠKOLA

- > Jiráskovo nám. č. or. 10 a 11 (Klášteří ul. č. or. 4, Habrmannova ul. č. or. 15),
č. p. 878
- > Architekt: Hanuš Zápal
- > 1916 (?, původní návrh), 1919-23
- > Obr. 22; 23

---

¹¹ Web školy. [online]. Dostupné z [www: www.zs25plzen.cz](http://www.zs25plzen.cz). [Cit. dne 2018-6-1]

Třípodlažní symetrická budova půdorysu U mírně ustupuje od plochy náměstí ve prospěch parkového předprostoru. Ve střední části budovy, zvýrazněné štítem a vysokou valbovou střechou, je tělocvična a prostory vedení obou původně samostatných škol. V postranních částech budovy byla původně chlapecká a dívčí obecná škola, každá přístupná samostatným východem. První, zcela odlišný návrh školy, pocházel již z r. 1914, vypuknutí války však stavbě zabránilo. Provedené řešení vychází z úspornější verze od stejného architekta, přizpůsobené v duchu kubismu a tzv. národního stylu. Základní kámen byl položen za přítomnosti prezidenta T. G. Masaryka 2. října 1921. Figurální výzdoba portálů je od O. Waltera.¹²

3.2.5 BUDOVA OBECNÁ ŠKOLA V PLZNI – BOŽKOVĚ (DNES ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÁ ŠKOLA BOŽKOV)

- > Vřesinská 17
- > 1904-05
- > Obr. 24

Původní školní budova stála za řekou a ke školním potřebám byla využívána od roku 1878. Stávající budova má za sebou mnohé architektonické zásahy. První přístavba proběhla v roce 1930. Zatím poslední zásah architekta v podobě přestavby a přístavby proběhl v letech 2015-16.¹³

3.2.6 SOUBOR BUDOV OBECNÝCH A MĚŠŤANSKÝCH ŠKOL PRO VÝCHODNÍ OBVOD

- > Mikulášské nám. č. or. 15 (Houškova ul. č. or. 1, Jablonského ul. č. or. 2), č. p. 509/ Houškova ul. č. or. 3, č. p. 641, Jablonského ul. č. or. 4, č. p. 642
- > Architekt: František Auer
- > 1896-1897 / 1907-1908
- > Obr. 25; 26

Po rozdělení východního školního obvodu na dvě části (1895) byly zřízeny nové obecné školy pro chlapce a dívky. Monumentální dvoupatrová budova půdorysu U, situovaná na okraji tehdejší zástavby, uzavřela domovní blok při jihovýchodní

¹² BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen : guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*, s. 247.

¹³ Web školy. [online]. Dostupné z [www: www.zsplzenbozkov.cz](http://www.zsplzenbozkov.cz). [Cit. dne 2018-6-1].

straně nového náměstí a stala se dominantou širšího okolí. Symetrické novorenesanční průčelí, které se později stalo hlavním motivem kompozice parkové úpravy náměstí, člení trojice rizalitů završených střechami tvaru kupole. V ose je větší vstupní rizalit se dvěma portály a štítem s hodinami. V dvorním traktu byla umístěna tělocvična a kaple. V obdobném stylu navrhl stejný architekt pro nově vzniklé měšťanské školy pro dívky (v Jablonského ulici) a pro hochy (v Houškově ulici) téměř identické dvoupatrové budovy se středním rizalitem završeným štítem. Základnímu školství sloužil komplex do počátku 80. let 20. století, později jej využívala Vysoká škola strojní a elektrotechnická a od r. 1993 zde sídlí Církevní gymnázium.¹⁴

3.2.7 TŘETÍ OBECNÁ A MĚŠŤANSKÁ CHLAPECKÁ ŠKOLA PRO VÝCHODNÍ OBVOD

- > Čapkovo nám. č. or. 1, č. p. 1716
- > Architekt: Václav Klein
- > 1937-1940
- > Obr. 27; 28

Funkcionalistická stavba ve své době nejmodernější plzeňské školy na okraji tehdejší zástavby předjímalala potřeby budoucího rozvoje předměstí. Areál o rozměrech zhruba 110 x 70 m (včetně seřadiště a trávníku před hlavním vchodem) sledoval delší stranou směr plánované uliční sítě. Budovu na půdorysu T tvoří třípatrový obdélný objekt škol (budova obsahovala také mateřskou školu), k němuž je připojeno křídlo tělocvičny, orientované do zahrady. Siluetu budovy dotváří excentricky umístěné užší čtvrté podlaží, na němž jsou hodiny a kupole někdejší hvězdárny. Předhlavní průčelí členěné širokými okny předstupuje uprostřed rizalit s hlavními vchody a velkou učebnou v patře. Fasády doplňuje keramický obklad soklu a posledního patra. Cvičiště za školou zahrnovalo původně také brouzdaliště a venkovní bazén. Výuka ve škole začala v únoru 1939, ale již koncem r. 1942 začala být škola upravována na porodnici. Tomuto účelu

¹⁴ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen : guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*, s. 242.

sloužila do r. 2007. Nyní je prázdná a zvažuje se její využití pro domov důchodců.¹⁵

3.2.8 24. ZÁKLADNÍ DEVÍTILETÁ ŠKOLA

- > Táborská 2081/28
- > Otevření školy 1. 9. 1961
- > Obr. 29

Tříposchod'ová budova stavěna v duchu socialistického realismu v sobě ukryla 25 tříd a specializované laboratoře pro fyziku, chemii a biologii samozřejmostí byly i prostory pro tělovýchovu v podobě dvou tělocvičen. Družina k budově byla přistavěna až v průběhu času. Základnímu školství přestala stavba sloužit v roce 1994, kdy zde od září začíná fungovat sportovní gymnázium až do září 2016, kdy zde začíná působit Církevní základní a střední škola Plzeň. Původní náklady na stavbu školní budovy dosáhly na částku 6 759 059 Kčs.¹⁶

---

¹⁵ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen : guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*, s. 248.

¹⁶ Rozhovor s ředitelem školy, vedený autorem 17. 6. 2018.

3.3 MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 3

3.3.1 BUDOVA 2. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Schwarzova 20
- > Architekt: Antonín Kurel
- > 1954-56
- > Obr. 30; 31

Budově, vystavěné v duchu socialistického realismu, dominuje výrazný rizalit, před který je předsazen vstupný portál, jehož zastřešení je zároveň terasou. Pod okny druhého patra ve středové části budovy je sochařská reliéfní plastika od sochaře O. Waltera. Pískovcové reliéfy představují sport, dělníka s dětmi, rolníci s dětmi a děti sázející vinnou révu. Na vše dohlíží J. A. Komenský. Výraznou přístavbu škola zažila v letech 2009-10.¹⁷

3.3.2 BUDOVA 10. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > nám. Míru 6
- > Otevření školy 1964
- > Obr. 32

Předešlé působiště školy se nacházelo na Chodském náměstí, dnes jsou zde budovy Fakulty pedagogické západočeské univerzity v Plzni.

3.3.3 BUDOVA 11. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Baarova 31
- > Otevření školy 1. 9. 1969
- > Obr. 33

Výraznou změnu škola doznala až v posledních 15 letech, kdy byl vnější plášť zateplen. Od roku 1983 se škola profiluje jako instituce vzdělávající děti s vývojovými poruchami učení.¹⁸

---

¹⁷ Rozhovor s ředitelem školy, vedený autorem 15. 3. 2018.

¹⁸ Rozhovor s ředitelem školy, vedený autorem 17. 3. 2018.

3.3.4 BUDOVY 29. A 30. ZÁKLADNÍ ŠKOLY (DNES 15. ZÁKLADNÍ ŠKOLA)

- > Terezie Brzkové 33 – 35
- > 1972-73
- > Obr. 34

Novodobá historie školy se datuje od roku 1997, kdy se samostatné školy (29. a 30. ZŠ) sloučily v jednu a staly se tak 15. základní školou. O pět let později přijímá pod svá křídla 5. ZŠ Plzeň. V roce 2004 přibyla ještě jedna škola – Základní škola v Křimicích. ¹⁹

3.3.5 BUDOVY 26. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Skupova 22
- > Otevření školy 1970
- > Obr. 35

Modernistická stavba, která ctí zásady socialistického realismu, je postavena na základním půdorysu písmene H, k němuž přiléhají další budovy jako tělocvična apod. Vstupní hala je v celé své výšce prosklena, díky čemuž je prostor dobře nasvětlený.

3.3.6 BUDOVA 33. ZÁKLADNÍ ŠKOLA

- > Terezie Brzkové 31
- > Otevření školy 4. 9. 1978
- > Obr. 36

Po otevření není školní budova plně dokončena. Bylo nutné školu dostavět za provozu. 19. března 1982 škola slavnostně otevírá svůj bazén a plně tak může naplňovat statut sportovní školy, který jí byl přiřknut na začátku téhož školního roku. ²⁰

---

¹⁹ Web školy. [online]. Dostupné z [www: www.zs15plzen.cz](http://www.zs15plzen.cz). [Cit. dne 2018-6-1].

²⁰ Rozhovor s ředitelem školy, vedený autorem 17. 4. 2018.

3.3.7 KOMPLEX BENEŠOVY ŠKOLY

- > Doudlevecká tř. č. or. 35 (Heldova ul. č. or. 2) a 37 (Cukrovarská ul. č. or. 1),
č. p. 1692 a 1691
- > Architekt: Hanuš Zápál
- > 1923-1926
- > Obr. 37-40

Soubor třípodlažních budov obecných škol a menšího dvoupodlažního pavilonu mateřské školy, které vytvářejí veřejný parkový předprostor. Za objekty se nachází školní zahrada a sportoviště. Budova má půdorys L, přičemž nároží zdůrazňuje vysoká valbová střecha. Dvoubarevné fasády zdobí kubizující a rondokubizující detaily. Slavnostní otevření za přítomnosti ministra zahraničí Edvarda Beneše proběhlo 27. prosince 1925. V r. 1933 byl před budovou realizován pomník hrdinům Rumburské vzpoury dle návrhu Architekta O. Gschwinda a sochaře J. Šípa.²¹

3.3.8 BUDOVA SMÍŠENÉ ŠKOLY VE SKVRŇANECH

- > Školní nám. č. or. 1, č. p. 34
- > Architekt: Josef Houdek
- > 1896-1898
- > Obr. 41; 42

Monumentální novorenesanční budovu na půdorysu L postavila skvrňanská obec v průčelí návsi (na místě tehdejšího tzv. Zahradkovského dvora) jako náhradu za již nevyhovující starší školní budovu z poloviny 19. století. Původně smíšená škola byla r. 1906 rozdělena na obecnou (chlapeckou a dívčí) a měšťanskou (nejprve jen chlapeckou, později i dívčí). Budova původně obsahovala kapli určenou i veřejnosti – byla umístěna v ose hlavního traktu, procházela přízemím a prvním patrem a zasahovala do dvora velkým rizalitem s půlkruhovou apsidou. V nikách po stranách vchodu byly původně umístěny sochy sv. Josefa a sv. Václava.

²¹ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen : guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*, s. 231.

Kaple byla r. 1923 zrušena a přeměněna na tělocvičnu a učebnu. V ose nad rizalitem vybíhá věž završená bání s hodinami a původně dvěma zvony. V 90. letech 20. století prošla škola kompletní rekonstrukcí, při níž byla obnovena i kaple, dnes zde sídlí Základní škola Martina Luthera, s. r. o. Školní budova je posledním objektem někdejší návsi Skvrňan, kterou tvořily především klasicistní statky. Ves, připojenou r. 1924 k Plzni, poškodily za války nálety na blízké Škodovy závody. V r. 1967 byla zbylá původní vesnická zástavba zbořena, aby uvolnila místo novému sídlišti.²²

3.3.9 BUDOVA ČESKÝCH A NĚMECKÝCH DÍVČÍCH OBECNÝCH A MĚŠŤANSKÝCH ŠKOL PRO JIŽNÍ OBVOD

- > Americká tř. č. or. 28 a 30, č. p. 767 a 2404
- > Architekt: František Aukner
- > 1884-1886
- > Obr. 43-45

Novorenesanční budovu, postavenou jako první z velkých školních novostaveb na tehdejších plzeňských předměstích, tvoří dvě části na půdorysu L (severní trakt, určený pro školy německé a jižní trakt pro školy české). Obě části spojují ústřední prostory (v přízemí a prvním patře tělocvičny, v druhém patře byla kaple) řešené jako výrazný rizalit. Symetrická průčelí severního třípatrového křídla s dvěma rizality, završenými věžemi tvaru komolého jehlanu, jsou zároveň hlavními průčelími celé budovy a jsou bohatě plasticky členěna. V každém z rizalitů je portál hlavního vstupu. Průčelí orientovaná do nádvoří jsou podstatně jednodušší. Původní dvoupátrové dvorní trakty byly v r. 1910 zvýšeny nástavbou podle plánů městského stavebního úřadu. Po druhé světové válce sloužila bývalá německá část jako učiliště Škodových závodů a později jako stavební učiliště, po r. 2000 byla tato část upravena pro Okresní správu sociálního zabezpečení Plzeň-město. Dvorní trakt slouží dále školním účelům.²³

²² BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen : guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*, s. 301.

²³ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen : guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*, s. 145.

3.3.10 BUDOVA DÍVČÍ A CHLAPECKÉ OBECNÉ ŠKOLY NA PRAŽSKÉM PŘEDMĚSTÍ

- > Nádražní tř. č. or. 7 (Vocelova ul. č. or. 2), č. p. 325
- > Architekt: František Auer
- > 1885-1887
- > Obr. 46-49

Dvoupatrová volně stojící novorenesanční budova na půdorysu H. Ve spojovacím křídle je umístěn prostor školní kaple, pod níž byly dvě tělocvičny. Učebny a kabinety se soustředily do obou postranních křídel, která mezi sebou svírala dvě zahrady. Svým hmotovým řešením, gradovanými dvěma střechami tvaru kupole a umístěním na návrší se budova stala dominantou Nádražní třídy i celého Pražského předměstí. Při bombardování hlavního nádraží na konci druhé světové války byla škola značně poškozena. V r. 1958 bylo do prostoru kaple vestavěno provizorní planetárium, které zde setrvalo až do r. 1997. Budova v 70. až 90. letech 20. století sloužila Vysoké škole strojní a elektrotechnické v Plzni, v letech 1999-2001 byla rekonstruována pro sídlo Okresního soudu Plzeň-město podle projektu architekta P. Machara.²⁴

3.3.11 ČESKÁ NÁRODNÍ ŠKOLA PRO CHLAPCE A DÍVKY NA SASKÉM PŘEDMĚSTÍ (DNES ZÁKLADNÍ ŠKOLA PODMOSTNÍ)

- > Podmostní 2398/1
- > Obr. 50

Původní budova byla odkoupena od manželů Zoptových. Již ve školním roce 1874/75 zde byla zřízena samostatná čtyřtřídní dívčí škola. Vzhledem k rozšiřování školy byla k dosavadní budově v roce 1881 přistavěna nová. Současná podoba školy je novorenesanční. Půdorysně je stavba řešena do tvaru písmene U. Třípodlažní budově dominují dva rizality zakončené střechou ve tvaru komolého jehlanu. Dva samostatné vstupy dávají tušit oddělený vstup pro hochy a dívky.²⁵

²⁴ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen : guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*, s. 159.

²⁵ Rozhovor s ředitelem školy, vedený autorem 17. 2. 2018.

3.3.12 OBECNÁ ŠKOLA NA KARLOVĚ V PLZNI

> Již zaniklá budova

> Obr. 51

Původní školní budovu nechaly vystavět Škodovy závody v nově vybudované čtvrti Karlov, kterou obývali především dělníci ze škodovky. Budova během první světové války utrpěla, protože byla využívána vojenskou správou jako mnoho jiných školních budov v Plzni a bylo nutné zrekonstruovat její neutěšený stav. Prvotní náklady na obnovu školní budovy byly odhadovány na 1 040 000 korun. Poválečná veřejná pokladna nebyla příliš plná, a tak v první vlně schvalování realizace přislíbily finance Škodovy závody. Školní rada se tedy obrátila na škodovku, ale přes prvotní zájem nebyla jednání o spolufinancování úspěšná. Nakonec se město rozhodlo přispět částkou 734 830 korun. Začalo se stavět v létě 1922 a v listopadu téhož roku byla stavba dokončena. Město se postaralo i okolí školy. Zajistilo výstavbu chodníků a venkovního cvičiště, které bylo využíváno sportovními spolky k účelům kulturní a sociální politiky. V dubnu roku 1941 byla škola přestěhována do školní budovy na Skvrňanech, a to z důvodu, že bylo třeba uvolnit prostory pro wehrmacht. Pro školní rok 1943/44 se obecná i mateřská škola mohly na kratší dobu vrátit do svých prostor na Karlově, jelikož wehrmacht uvolnit jižní část objektu. V říjnu 1944 však došlo k poškození budovy náletem spojeneckých vojsk, a tak se musela škola přestěhovat opět na Skvrňany. K dalšímu náletu došlo 25. dubna 1945, který školu i s vybavením naprosto zničil. Dle pamětníků se i zničená budova příležitostně využívala ke cvičení. Objekt ale nebyl nijak zajištěn, a proto vlivem počasí velmi rychle chátral. Roku 1947 naznačil primátor Plzně Karel Křepínský, že by bylo možno převést budovu do vlastnictví Škodovky zdarma, avšak pod podmínkou, že by byla budova obnovena a byl v ní zřízen učňovský internát. Proces převedení však nebyl příliš rychlý a stav budovy se velice rychle zhoršoval. I přesto nakonec škodovka budovu odkoupila, a to za 750 000 korun. Provoz školy ale nebyl nikdy obnoven, objekt byl nakonec stržen.²⁶

---

²⁶ ČEJKOVÁ, Tereza. *Škola na Karlově*. Plzeň, 2017. Seminární práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra historie.

3.4 MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 4

3.4.1 BUDOVA 14. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Zábělská 25
- > Obr. 52

3.4.2 BUDOVA 22. ZÁKLADNÍ DEVÍTILETÉ ŠKOLY

- > Na Dlouhých 49
- > Otevření školy 31. 8. 1965
- > Obr. 53; 54

Pavilonová škola, kde jednotlivé části propojují zastřešené krčky. Po otevření jsou provozuschopné pouze dva z pěti stavěných pavilonu. Škola měla po otevření kapacitu 700 žáků. První školní den do lavic usedlo 692 dětí. Po dostavbě škola obsáhla 28 tříd a 2 odborné učebny.²⁷

3.4.3 BUDOVA 28. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- > Rodinná 39
- > Otevření školy 1. 9. 1972
- > Obr. 55

3.4.4 BUDOVA ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÉ ŠKOLY LAZARETNÍ

- > Lazaretní 1290/25
- > Obr. 56

3.4.5 BUDOVA ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÉ ŠKOLY MOHYLOVÁ

- > Mohylová 90
- > Obr. 57

3.4.6 BUDOVA OBECNÉ ŠKOLY PLZEŇ – ÚJEZDĚ (DNES ZÁKLADNÍ ŠKOLA ÚJEZD)

- > Národní 1
- > Otevření školy 1878
- > Obr. 58

---

²⁷ Rozhovor s ředitelem školy, vedený autorem 10. 2. 2018.

3.4.7 BUDOVA OBECNÝCH ŠKOL LUŽKA PIKA

- > Masarykova tř. č. or. 104 (Opavská ul. č. or. 21, Moravská ul. č. or. 1) č. p. 823
- > Architekt: Hanuš Zápál
- > 1930-1932
- > Obr. 59; 60

Funkcionalistickou budovu tvoří dominantní stavba o třech až čtyřech podlažích na půdorysu Z, k níž je připojen přízemní pavilon tělocvičny zastropený dřevěnou rámovou konstrukcí. V kolmých křídlech jsou vstupy dvou původně samostatných měšťanských škol. Jedno z křídel vybíhá k hlavní třídě, do níž se obrací dlouhým pásovým oknem. Kompoziční protiváhu představuje dvojice svislých oken schodiště, jehož těleso tvoří dominantu celé budovy. Při hlavní třídě na školu navazuje parkově upravený předprostor, za objektem se rozkládá bývalá školní botanická zahrada. Od r. 2005 probíhá přístavba a etapová rekonstrukce školy dle návrhu architekta R. Dragouna, obnovující původní vzhled stavby. R. 2006 byla realizována první etapa, tj. rekonstrukce tělocvičny a přístavba šaten. Dnes zde sídlí gymnázium Lužka Pika.²⁸

3.4.8 BUDOVA ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLY BEDŘICHA SMETANY

- > Revoluční 100
- > Obr. 61; 62

3.5 MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 8-ČERNICE

3.5.1 BUDOVA OBECNÉ ŠKOLY V PLZNI ČERNICÍCH (DNES TYRŠOVI ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÁ ŠKOLA)

- > U Školy 7
- > Obr. 63

---

²⁸ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen : guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*, s. 285.

4 VYUČOVACÍ PROJEKT ... JAKÉ TO BYLO, KDYŽ JSTE CHODILI DO ŠKOLY VY?

4.1 DIDAKTICKÁ APLIKACE TÉMATU

Tato část práce je zaměřená na návrh výukové jednotky, která vychází z tématu mé diplomové práce „PLZEŇSKÉ ŠKOLNÍ BUDOVOY historie, architektonický vývoj a proměny“. V návrhu budu pracovat především s výzkumem, jež budou realizovat samotní žáci a učitel bude v pozici mentora.

4.1.1 PROPOJENÍ NÁMĚTU

Velká část projektu je podložena aktivní terénní prací žákovských skupin, z níž bude realizován konečný výstup celého projektu. Velký přínos vidím v propojení rodinné historie. Díky tomuto projektu si žáci uvědomí, že historie není jen o velkých jménech panovníků, ale především o lidských příbězích, zkušenostech a zážitcích. Školáci během vypracovávání dojdou k závěru, že příběh je v každém člověku bez rozdílu věku. Jen je třeba umět hledat a dobře se zeptat. Neméně podstatnou složkou celého projektu je i výsledná prezentace. Cílem není dokonalost, ale nápad, přístup ke zpracování a závěrečná obhajoba a prezentace.

4.1.2 NÁMĚT HODINY

Námětem pro tento projekt je badatelská činnost, kterou realizují žáci a zaměřují se na vyhledání pamětníků ve svém bezprostředním okolí. Následná příprava pro výzkumný rozhovor a další zpracování do výsledné podoby, jež bude prezentována širšímu okolí. Časová dotace je navržena velkoryse s ohledem na dosavadní žakovy zkušenosti. Cílem projektu je vytvořit ucelené dílo, na jehož základě žák klasifikuje své badatelské poznatky a zároveň je dokáže kultivovaně prezentovat. Během diskuse žák poučeně argumentuje a obhajuje své názory. Mým záměrem je prostřednictvím tohoto projektu provést posluchače principy vědecké činnosti a demonstrovat postup práce orálního historika.

4.1.3 ZAMĚŘENÍ

Výzkumný úkol je určen pro žáky od druhého pololetí deváté třídy základní školy a odpovídajícím stupňům víceletého gymnázia.

VYUČOVACÍ JEDNOTKA

PŘÍPRAVA HODINY	
Škola:	Základní škola
Předmět:	Dějepis
Třída:	9. ročník
Počet žáků:	20
Časová dotace:	Duben - Červen
Námět:	Rozhovor s pamětníkem
Pracovní název:	Rodinná školní historie
Obsah:	Vytvoření pamětnického rozhovoru na téma „Jaké to bylo, když ty jsi chodil/a do školy?“. Na základě pamětnické výpovědi žák vytvoří „dílo“, jež mezioborově prováže jeho práci s českým jazykem, výtvarnou nebo mediální výchovou.
Klíčová slova:	Vnímání, rozhovor, pamětník, výpověď, výzkum, mezioborová spolupráce, mapování
Kompetence:	<p>k učení</p> <ul style="list-style-type: none"> > používá základní pojmy z různých vzdělávacích oblastí > dokáže vyhledávat a využívat informace v praktickém životě > chápe obecně používané termíny, znaky a symboly <p>komunikativní</p> <ul style="list-style-type: none"> > respektuje pravidla práce v týmu a svými pracovními činnostmi ovlivňuje kvalitu společné práce <p>pracovní</p> <ul style="list-style-type: none"> > zvládá základní pracovní dovednosti, operace a postupy, rozšiřuje své komunikační schopnosti při kolektivní práci > pracuje podle daného pracovního postupu, návodu, náčrtu a orientuje se v jednoduché technické

	<p>dokumentaci</p> <ul style="list-style-type: none"> > je schopen pracovní výdrže, koncentrace na pracovní výkon a jeho dokončení > reálně posoudí výsledek své práce i práce ostatních
RVP pro základní vzdělávání:	<p>Očekávané výstupy 2. stupeň</p> <p>Žák</p> <ul style="list-style-type: none"> > pochopí význam dějin jako sdělení minulosti > mít přehled o zásadních historických událostech v naší zemi > chápe význam událostí v roce 1989 a vítězství demokracie v naší vlasti
Struktura úkolu:	<p>Teoretická část</p> <ul style="list-style-type: none"> > seznámení se zadáním tématu > výklad je podpořen ilustrativním textem, ikonickým textem, videoukázkou > diskuse (Setkali jste se někdy s pamětníkem nějaké události? Proč jsou vytvářené rozhovory s lidmi, kteří si pamatují jak události probíhaly? Jak říkáme tomuto odvětví historického bádání? Máte kolem sebe pamětníka nějaké historické události?) <p>Praktická část</p> <ul style="list-style-type: none"> > je založena na žákově vlastním „terénním výzkumu“ > následné zpracování je domácí prací, které je po částech konzultováno s vyučujícím v prostředí školy
Cíl projektu:	<p>Žáci zformulují seznam otázek, na které budou respondenti ve výzkumu odpovídat. Třídní kolektiv společně navrhne postup práce, jenž bude sloužit jako návodná osnova při vypracovávání první části projektu, získávání pamětnických výpovědí. Školáci prodiskutují možnou výslednou formu jednotlivých výstupů a uvědomí si možná úskalí individuálních přístupů.</p> <p>Vyučující posluchačům předloží myšlenku, že neméně podstatným podkladem pro vytvoření komplexního „díla“</p>

	<p>je použití i dalších pramenů jako například fotografií, novinových výstřižků, dobové hudby/videoukázky atd.</p> <p>Žák po získání pracovního materiálu analyzuje výpovědní hodnotu nasbíraných podkladů. Nahrubo aplikuje pracovní materiál na předpřipravenou osnovu ve vztahu ke konečné formě projektu.</p> <p>Veřejná prezentace: interiér školy, školní časopis, školní web, ročníkový sborník žákovských prací.</p>
Mezioborové přesahy:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Český jazyk – literární tvorba ▪ Výtvarná výchova ▪ Mediální výchova
Vstupní znalost žáka:	<ul style="list-style-type: none"> > práce s internetem > práce v programu MovieMaker > práce v programu PhotoShop > práce s textovým editorem MicrosoftWord > komunikační dovednosti
Výukové metody:	<ul style="list-style-type: none"> > výklad (podpořený obrazovým doprovodem) > diskuse > samostatná práce > reflektivní dialog
Organizace formy výuky:	<ul style="list-style-type: none"> > frontální > individuální práce
Prostředí a pomůcky:	<ul style="list-style-type: none"> > kmenová třída > výtvarná učebna > podpůrný ilustrativní materiál > učebna informatiky > fotoaparát, kamera, diktafon
Forma hodnocení:	<ul style="list-style-type: none"> > slovní hodnocení v průběhu realizace > kvantitativní hodnocení na závěr
Kritéria hodnocení:	<p>Hodnotícím kritériem tohoto úkolu je dodržení tématu a struktury. Splnění rozsahu pro jednotlivé typy výstupů.</p> <p>Přístup k práci během realizace projektu.</p>

<p>Zadání úkolu:</p>	<ul style="list-style-type: none"> > Najděte ve své rodině tři pamětníky, se kterými proved'te rozhovor, jenž se bude opírat o předem připravenou strukturu a sadu otázek. > Tento materiál zpracujte jako krátký dokumentární film, komiks, novinový rozhovor, sérii obrazů - fotomontáží. > Jednotlivé fáze dokončování konzultujte s vyučujícím
<p>Časování projektu:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. hodina – zadání projektu, představení ukázek a možných podob výstupu 1. konzultace – v 3. týdnu od zadání v průběhu velkých přestávek 2. konzultace – v 5. týdnu od zadání v průběhu velkých přestávek 3. konzultace – finální konzultace v 7. týdnu od zadání v průběhu velkých přestávek <p>Finálová prezentace – 1. hodinu dějepisu v 8. týdnu od zadání</p>

5 PRAKTICKÁ ČÁST – PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ – MOTIVAČNÍ PAMĚTNICKÉ VZPOMÍNKY

Architektura je obrazem dobového vkusu a funkčních požadavků, ale jak se opravdu proměňovala školní budova na pozadí divokých společenských změn ve 20. století? Jaký byl život uvnitř budov, které v Plzni stály už několik let, nebo v těch, které vybudovala poválečná socialistická společnost jako svou chloubu? To nejlépe doložíme na pamětnických výpovědích.

Přiložené pamětnické rozhovory poslouží vyučujícímu jako ilustrační a motivační materiál pro žáky. Demonstruje dílčí podobu práce, z níž budou žáci vycházet pro další kreativní zpracování a uplatní mezioborový přesah. Texty budou rozděleny do pracovních skupin, které je rozeberou a na jejich základě vytvoří pracovní postup, z něhož budou jasné kroky vedoucí ke splnění projektu.

Žáci na základě předložených textů dojdou k závěru, že je možné prezentovat pamětnickou výpověď v hovorové češtině pro zachování autenticity osobnosti pamětníka a udržení atmosféry doby v tištěném textu.

5.1.1 BOHUMIL – ŠKOLNÍK 1976-1992²⁹

Bohumil se narodil v roce 1949. Odborné vzdělání získal v oboru zámečník. Díky své lásce ke sportu, především k házené, si jej jako školníka vyžádala tehdejší ředitelka 18. ZŠ Blanka Janotová. Veřejně nesouhlasil se vstupem vojsk Varšavské smlouvy. Sám o sobě tvrdí: „Měl jsem pár takových škraloupů, veřejných, ale nebyl jsem disident. Veřejně jsem řekl, že nesouhlasím a podepsal si tak určitý ortel.“ Od roku 1976-1992 dělal školníka. Po revoluci se stal správcem školních budov a na konci 90. let šel podnikat. Během života působil na třech základních školách.

Jaká byla vaše cesta k práci školníka?

Já jsem nejprve hrál házenou, poté jsem dělal trenéra házené. Na 18. škole, kde jsem pak působil, byla ředitelka, která taky hrála házenou, a ta za každou cenu chtěla, abych k ní na školu nastoupil kvůli házené. Protože na té škole nebylo místo a já jsem byl politicky spíše nevhodný než vhodný, tak prosadila na „školáku“, že mě vzali

---

²⁹ Rozhovor s Bohumilem Jelínkem, školníkem 1976-1992 na 2., 18. a 21. ZŠ v Plzni, vedl autor ve dnech 6. 5. a 8. 5. 2018.

na 2. základní školu na zkoušku. Tam jsem byl rok. Tam jsem se pravděpodobně osvědčil, co se týče odvedené práce. V roce 1977/78 jsem šel na 21. základní školu, kde jsem byl určený, že budu zase na zkoušku po dobu rekonstrukce, kdy se dělala zásadní rekonstrukce školy a já jsem tam byl na rok. Bylo mi dáno za úkol řídit rekonstrukci školy za provozu. To znamená, že tam děcka chodila do školy a jenom některá oddělení se zavřela a část byla užitelná. Prostě totální rekonstrukce. No, a pak jsem nastoupil na tu osmnáctku.

Byl to docela zážitek, protože to bylo za komunistů. Za tužšího režimu. Tenkrát výběrové řízení nebo něco takového nebylo. Tenkrát strana a vláda určila, kdo to bude dělat. Tady pro Plzeň to dělal Stavební podnik Plzeň, který dělal veškeré zakázky, školní budovy atd. Pro mě byla hlavní práce chodit po desáté hodině dopoledne do bufetu a přemlouvát zedníky, aby šli ještě dělat. To byl v té době takový zvyk. Přišli na šestou do práce, dali si snídani, bouchali, ruchali a pak šli do bufetu, který byl kousíček. Tam si dali nějaký vlašák se sekanou, k tomu pivo. Tak jsem to řešil tím, že jsem si od známého nechal přivést časopisy z Německa. Pravidelně jsem je motivoval tím, že jim druhý den půjčím pornočasopisy. Nechci říct, že se flákali každý den, ale mívali takové období, kdy i ten jejich mistr na ně nestačil. Já jsem na té škole nechtěl zůstat, chtěl jsem na tu 18. školu, protože tam se připravovalo středisko házené, které funguje do dneška. Hrajou už 1. ligu, extraligu, Talent Plzeň ... Tam jsem chtěl jít, abych tam mohl rozjet házenou. Z toho důvodu jsem dělal všechno pro to, aby ta rekonstrukce skočila k datu, ke kterému měla. A taky že skončila.

Sport je víceméně svobodný v každé době, ale jak moc byl svobodný po roce 1977? Promítla se nějak do prostředí školy Charta a Anticharta?

Ředitelka školy Blanka Janotová byla kovaná, ale pragmatická komunistka. Byla mladá, pěkná a těm soudruhům se líbila. Ona si svým způsobem uměla prosadit své. Protože za mnou už byly nějaké trenérské výsledky z předchozí doby, tak si prosadila, že tam vzniklo házenkářské středisko. Tenkrát se to jmenovalo Dislokované středisko TJ Škoda při 18. základní škole. Já jsem dělal vedoucího střediska. Svoji práci jsem si musel odvézt jako školník dopoledne, ve dvě hodiny jsem pak byl uvolněný na tréninky. Co jsem nestihl dopoledne, jsem musel udělat večer. Co se týče politiky - ještě před rokem, když jsem byl na 21. základní škole, řešila stranická buňka

TJ Lokomotiva, jestli mi nemají zakázat mít vliv na mládež, jestli mi nemají zakázat trénovat. Já jsem totiž zásadně nikoho neoslovoval soudruhu. Prostě jsem měl špatný politický profil, ale zase rozumní lidé, kteří byli taky straníci, řekli: „Má za sebou výsledky? Má! Nás nezajímá, jak se chová jako straník, ale jak se chová jako trenér.“

Změnila se dobou práce školníka? Pro mě je školník člověk, který seřizuje hodiny, sleduje, jestli všechno funguje, jestli rozhlas hlásí a podobně.

Někteří školníci jsou takoví, že přetáčejí hodiny, hlídají zvonění atd. To záleží na tom, jak k tomu kdo přistupuje. Bylo tam, musím říct upřímně, dost lemplů, kteří si tuhle práci našli, protože tam byl služební byt. To někdy dělalo problémy. Protože když potom odešel do důchodu, tak tam chtěl zůstat dál a byly s tím problémy. Já jsem měl byt docela dobrej, ale ředitelka trvala na tom, abych tam šel. S bývalou manželskou jsme si naivně mysleli, že nám tenhle byt zůstane a my, že půjdeme na školu do služebního bytu. Jenže během měsíce se do bytu nastěhoval krajský vedoucí školní inspektor Kubišta a o byt jsme přišli.

Školník měl většinou na starosti uklízečky, zavírání, otevírání tělocvičen, úklid tělocvičen a údržbu. Byli takoví, kteří dělali tu údržbu, aby to nějakou dobu vydrželo, protože tu bylo Středisko správy škol, kde byli instalatéři, elektrikáři a další řemeslníci, kteří by správně měli jezdit na ty větší opravy. Někdo to měl tak dobře udělaný, že udělal to nejnutenější a v případě větších oprav musela přijet ta firma, protože někteří školníci to neuměli. Ale zase mezi náma bylo spoustu šikovných kluků, kteří dělali i nad rámec toho, co museli. Pak záleželo na tom řediteli, jak si toho člověka váží, a jestli ho za to ocenil nějakou odměnou. Školník taky pochopitelně obstarával vyvěšování vlajek. Do oken vyvěšovaly vlaječky učitelky. Hlavně musela viset sovětská vlajka na stožáru před školou. Před každou školou byly dva stožáry. Opomenutí byl docela dost velký problém pro školu a pro ředitele nebo ředitelku. Ve výzdobě jako takové, byly aktivní soudružky učitelky. Některé ne, některé byly donucené s dětma vyrábět různé holubičky a podobné věci, které se lepily na okna.

Jak vypadal školníkův 1. máj?

Jako školník jsem s tím neměl nic společného. Mimo vyvěšení vlajek. Jako trenér házený jsem byl nucen se s dětmi zúčastňovat prvomájového průvodu. To se prostě nedalo. Oblíkli jsme se do tepláků a vyrazili jsme do ulic, no a pak jsme mávali praporkama. Sraz byl někde na náměstí. Pak celý dav, někteří ochotně, většina

neochotně, šel po Klatovské třídě. To nebylo, že by v Bolevci byl jeden průvod. Průvod podle mě končival ... Určitě ne na místě, kde je dneska památník „Díky Ameriko“. Tam dostali dělníci nařezáno, když byla měnová reforma. Tam dostalo pár lidí přes hubu... Jo už vím, u komerčky, tam, kde je dneska ten velkej sloup, tam se to scházelo a pak rozcházelo, když už všichni měli podepsanou účast, tak zdrhli.

70. léta a dál?

Byla taková doba, normalizace. Ještě chvíli po 68. bylo volno, ale pak ty 70. léta byly dost. Člověk se bál nějak projevat. Pak když se to začalo měnit v Německu a tak dále, tak se ta doba začala uvolňovat. Po nástupu Gorbačova bylo cítit, že se doba začíná uvolňovat. I učitelé si začali více dovolovat, i víc se projevovali. Dokonce jsem byl na soustředění s klukama. Byl tam se mnou jeden učitel, dnes už nežijící. My jsme těm dětem nemohli dělat jen tréninky. Museli jsme jim udělat i nějaký program. Udělali jsme jim orientační běh, kde měli odpovědět nějakou otázkou. Já asi ve svý boží prostotě nebo co jsem jako jednu z otázek dal, jak se jmenoval náš první československý prezident a po kom získal své druhé příjmení. Děti věděly hovno o tom, že Tomáš Garrigue Masaryk. Kolega za mnou přišel a ptal se: „Ty se nebojíš? Tys tam dal tuhle otázku, kterou ti může kdokoliv vytknout.“ Já jsem řekl: „Petře, nezlob se, ale já jsem si neuvědomil, že je něco špatně. Pro mě je to prostě první československej prezident a hotovo.“ To už bylo, dejme tomu, v nějakým osmdesátým druhým nebo třetím. Kdy už to nebylo takový tuhý. Bylo tam spousta lidí, který udávali. Školník měl právo vstoupit do vyučování pomocí rozhlasu, pokud se stalo něco závažnýho, Já jsem nikdy neřekl soudružka učitelka, vždycky jsem říkal paní učitelka. Přišla za mnou ta Blanka Janotů a říkala. „Hele já to ustojím, ale jsou tady lidi, který prostě říkají, že by si měl říkat soudružka učitelka.“ Přitom ne všechny učitelky byly soudružky. Bohužel musely s tím režimem držet.

Vědělo se, kdo na škole donáší?

O některých se vědělo. Někteří mě potom překvapili. Já jsem po tom nikdy nepátral, v těch Cibulkovo seznámech, kdo byl agent nebo estébák. Zjistil jsem to o pár lidech a zklamalo mi to. S odstupem času jsem se dozvěděl, že to byli jakoby kamarádi a přitom ... Ale to bylo bohužel i mezi trenérama házené. Oni respektovali to, co jsem předvedl na hřišti, to se počítalo. Jinak mi neměl kdo vzít moje místo, a přesto tam byli takový, kteří chtěli.

Byl jste někdy na koberečku, když se něco nepovedlo? Řekli Vám někdy: „Soudruhu tohle byste neměl!“

Soudruhu Vám ti policajti neřeknou, ne. Byl jsem na koberečku v tej kachlíkárně, jak říkám - tom STB bývalým. Před tím gestapem ještě. Pak jsem byl několikrát na školáku, jako na školským úradě. Až tam mi bylo řečeno, že by kvůli mně mohla mít naše ředitelka problém. Tak jsem se musel trochu zklidnit. Já si nebudu hrát na hrdinu. Já jsem to nikdy nedělal promyšleně, vždycky jsem to udělal spontánně. Já jsem někde něco žvejknul, co zrovna nebylo vhodný. Pak se mi to vrátilo, protože mě někdo někde slyšel. Většinou to bylo tak, že jsme kecali kravinu u piva a já jsem tam řekl nějakou kravinu. Vždycky se našel někdo, kdo to šel říct někomu „důležitýmu“.

Kluci za mnou chodili, a protože byli zvyklí ze školy - soudruhu a soudružko. Já jsem jim na prvním tréninku řekl: „Neříkejte mi soudruhu, já soudruh nejsem. Říkejte mi trenére.“ Rodiče se nad tím samo sebou pozastavovali. Mně by to bylo trapný, kdyby za mnou na lavičku někdo přiběhl a říkal soudruhu trenére.

Bylo na škole místo, kde jste se cítil bezpečně, nebo kolegové, před kterými jste se nemusel bát cokoliv říct?

Určitě! Já jsem na té škole měl relativně velkej byt, A protože jsem furt povaha otevřená, tak ten náš byt byl takový místo pro setkávání všech. Moje žena byla v těchto věcech velice tolerantní. Chodili k nám trenéři a i učitelé. Člověk si to časem vyselektuje, ale né u všech jsem to poznal. Mohli jsme si tam projevit názor. No, a pak tam, co jsem měl dílnu. Tak tam jsem si pustil lidi, kterým jsem zásadně věřil. Tam chodili i lidi, kteří si chodili postěžovat. Já jsem nikdy nebyl učitel, tak nebudu hodnotit, jestli někdo byl dobrej, nebo špatnej učitel. Viděl jsem, jak se chovali k dětem a někdy mi to šlo těžko přes srdce, když někteří učitelé děti ponižovali a uráželi. To tenkrát celkem bylo. Takový ukazovátko, to byla účinná zbraň pana učitele. Takže do té dílny jsem si opravdu pouštěl lidi, kterým jsem věřil. Když přišli a řekli: „Hele, ty se s tou Blankou dobře znáš, jseš s ní kamarád. Nemohl bys mi... se u ní přimluvit?“ Na to, že byla nějaká členka městského výboru KSČ nebo něco takovýho. Tak zase byla rozumnej člověk, a když se jí předložily ty argumenty dobře, tak uměla těm lidem pomoct.

Jaká byla paní ředitelka? Jak byste popsal její motivaci být členkou KSČ?

Já si myslím, že do strany vstoupila asi zřejmě po absolvování pedagogický fakulty. Z nějakýho pragmatickýho důvodu kvůli kariéře. To asi jo. Ona byla velice hezká ženská, blondýnka. Byla inteligentní, ale když přišel osmdesátý devátý rok, ze spousty lidí, kteří byli někde zalezlí, se najednou stali revolucionáři a měli pocit, že mohou rozhodovat o těch druhých. Tehdy bohužel dav rozhodoval, kdo bude ředitel a kdo ne. Dejme tomu, že na čtvrtině plzeňských škol zůstali ředitelé i přesto, že byli komunisti a vedli ji docela dobře. Kdežto u Blanky se lidi dopustili hrozný křivdy. Dva učitelé tam vystoupili v její neprospěch a ovlivnili ten ostatní dav natolik, že ji víceméně odvolali a jeden z nich se stal ředitelem té školy. To byl člověk, kterej se chlubil tím, že na horách, na lyžařským výcviku, nějaká holka, kterou neměl rád, tvrdila, že si vyvrkla kotník. On jí řekl, že kecá a druhý den, když ta holka musela spát v lyžácích, museli jet do nemocnice a ty lyžáky jí museli rozřezat. To byli lidi, který se tenkrát chtěli dostat k moci. A jinak než takhle by se jim to nepovedlo. No, a Blanka bohužel, asi čtyři roky po tom, co ji takhle odvolali, zemřela. Protože to nějak nebyla schopná unést. Já jí v těch politických postojích neodsuzuji ani obhajuji, stejně tak jako nikoho dalšího. Podle mě tam nevstoupila z přesvědčení, ale že si uvědomovala, že by to mohla být cesta. Ona ve svých třiceti dvou letech byla nejmladší ředitelka základní školy v Plzni. Tenkrát se to nedávalo za schopnosti. To se dávalo za politickej postoj.

Jak se Vás dotkl fenomén doby „Spartakiáda“? Musel jste se jako sportovec a trenér do secvičování nějak zapojovat?

Nemusel, tohle šlo naštěstí mimo mě. To měli na starosti bývalí sokolové. Ve škole to dělaly soudružky učitelky v hodinách tělocviku. Dělaly to učitelky, který kolikrát nebyly ani sportovně nadaný. Pak si děti v odpoledních hodinách přebíraly z tělovýchovnejch jednot. To my jako trenéři jsme s tím neměli nic společnýho, to by ani nešlo dohromady. Mě jako školníka se to dotklo jen tak, že jsem musel v tělocvičně nalepit nebo namalovat cvičební značky. Mě osobně tohle nějak odpuzovalo. Já mam sokoly rád, se spoustou z nich jsem kamarád. Mně to vždycky přišlo, že je to taková umělá věc, která nikam nepokračuje, že ani nevychovává děti ke sportu. Bylo tam pár dětí, který chodily cvičit někam do sokola a potom v rámci toho dělaly tu spartakiádu. To bylo tak 20 %, ale zbývajících 80 % dětí to dělalo, protože musely. Pak se do Prahy

stejně nedostaly, protože tam se dostalo jen pár z nich. Když mně přišel kluk na trénink, že to chce s házenou zkusit, tak jsem ho pozoroval a třeba jsem zjistil, že na ni úplně není, takže jsem mu třeba řekl: „Dělej radši sprint, dej se na atletiku.“ Nikdy jsem dětem neřekl: Vyprdni se na sport, to ne. To člověk pozná, jestli je dítě na kolektivní, nebo individuální sport a doporučí mu, co je pro něj dobrý. Kdežto u těch spartakiádních trenérů, tam se jim po odcvičení rozutekli a bylo jim jedno, co s nima je.

Sport jako ostrov svobody! Byla tendence z venku nějak politicky vstupovat do sportovní činnosti v době normalizace?

To ani ne, pokud člověk neudělal nějaký průser, tak ani ne. Když jsme měli nějaký výsledky, tak se měli soudruzi čím chlubit. Takže nebyly žádný velký zásahy. Jediný, co vám může někdo nařídít, je, abychom hráli podle ruského vzoru. Pokud se nedělaly nějaký problémy, že někdo, někde, něco plácl, tak ani ne. My jsme úspěšní byli. My jsme měli fakt hodně velkou základnu. Od té doby, kdy se to založilo, až do současnosti se tu vystřídalo tak deset tisíc lidí. My jsme pak už ani neměli kam děti dávat. Spíš byl problém sehnat kvalitní trenéry. Nakonec jsme museli šáhnout po rodičích. Dát jim základní kurz a nechat je s dětma dělat obratnost a základní trénování. Politický zásahy nebyly. Spíš se objevovali nepřejícný lidi, který nebyli schopný chápat, jak jsem schopnej zvládat svoji práci školníka na škole, která měla 1 800 dětí a ještě trénovat.

Jak se změnila práce školníka po revoluci? Co se bylo jinak?

V zásadě dneska už ten školník žádnou větší odbornou práci nedělá. Na to se najímají firmy. Bohužel je to i s ohledem na zákon o veřejných zakázkách. Pomalu ale jistě se ta profese proměnila ve správce škol, kdy už to se školníkem nemá nic společného. Většinou jsou to lidi se stavebním vzděláním. Žádnou údržbu nedělá, na to má škola údržbáře. Většinou je to nějaký důchodce, který tu drobnou údržbu obstará. Jinak je to kancelářská práce, kdy ten člověk vyřizuje, co se týče energií, stavebních oprav a úprav a konzultuje s odborem školství. Připravuje žádosti na granty. Dřív školník pouštěl děti do školy, to už dneska není. Musel odemknout školu a stát u toho vchodu jakoby dozor, což neodpovídalo právním předpisům. Protože on nebyl pedagogické dozor, byla to jen určitá pomoc učitelům. Byli takoví kolegové, kteří tam stáli, jen aby tam stáli a nechali děti, ať se tlačí a vznikala nejrůznější zranění, naraženou

rukou počínaje a zlomenou nohou konče, od toho jak se děti strkaly a pošťuchovaly. Pak je problém. Ale pro koho? Nebyl to pedagogickej dozor. Málokterý školník procházel školu po začátku výuky, jestli všechno funguje. To už musel mít projitý ráno před otevřením baráku. Věděl, zda někde není nějaká porucha nebo ucpanej záchod. To většinou kontrolovaly uklízečky, a když měl dobře vytrénovaný uklízečky, tak ty si uměly poradit třeba gumovým zvonem. Teprv když to nevyřešily, tak volaly školníka. Já to měl tak, že každý pondělí ráno jsem měl poradu s ředitelkou a zástupkyní a řekli jsme si, co je potřeba ten tejden řešit. No a pak jsem řešil drobný nákupy materiálu, kterej jsem potřeboval, pak samozřejmě samotný drobný úpravy a opravy rozbitýho školního nábytku, lavic a židlí, který se věčně svařovaly. Po revoluci se ne ze všech školníků stali správci, někteří si na tu administrativu netroufli. Praxe je v současnosti taková, že je třeba jeden správce pro čtyři školy. Na drobnou údržbu má každá škola svého člověka. Na druhou stranu si myslím, že se po tý revoluci začalo do škol víc investovat. Během totality byly ty školy strašně zanedbávané. Co se za komunistů nedělalo, byly finančně technický odečty, který stanovovaly hodnotu školy a majetku uvnitř. Po revoluci se musela udělat totální pasportizace budov. Nebyly žádný plány, nebyly zaměřený místnosti, nebylo nic. Díky těm odpisům se daly ty školy rekonstruovat. Navíc to byla doba (po 1989), kdy si některý lidi dost pomohli. Kdo to uměl, tak si na školu prosadil vybavení až nesmyslný. Jak školníci do dílen, kdy dostali takový vybavení, díky kterým mohli dělat melouchy. Na co školník potřebuje protahovačku, hoblovačku a další podobný věci? Nebo si nechali zrekonstruovat a vybavit svůj byt. Nebylo žádný audio-video. Byl hroznej boom videopřehrávačů, televizí. No, a tam si zase pomohli lidi, který o tom rozhodovali a dealeři firem, který to nabízely. Teď je to spíš takový tvrdý podnikatelský prostředí. Ten ředitel už dneska není učitel, ale manažer školy. Bohužel už nemá čas na učení.

Pokud to shrnete. Co pro Vás byla práce školníka?

Koníček! Já jsem o tom nikdy neuvažoval, ale když mě ta moje ředitelka přemluvila a šel jsem to dělat, tak mě to docela chytlo. Já jsem měl vždycky rád práci s dětma, tady se to dobře propojilo. Jak práce trenéra, tak i nechtěný výchovný vliv. Děti mi chodily pomáhat. Mimo jiné byla povinnost školníka hrabat sněh. Já jsem nikdy nezkoumal papíry, kam až mám hrabat. Kolikrát jsem čistil chodníky, který

nesouvisely se školou, ale chodily tamtudy děti do školy. Pak se mi stalo, že bylo nějakých šest hodin ráno a já šel hrabat sníh a před školou stálo sedm kluků, a ne všichni byli házenkáři. „Pane školník, my Vám jdeme pomoci.“ To bylo období, kdy padalo hrozně sněhu a oni byli ochotný mi jít pomoci hrabat sníh, což je hezký. Kolikrát přišli s dotazem, jestli nechci s něčím pomoci a nebylo to motivovaný tím, že se chtěli ulejt. Když člověk chce, tak kolikrát jdou takový věci.

5.1.2 KALINA – ŽÁKYNĚ 1997-2006³⁰

Kalina je narozena v roce 1991 v Bulharsku. Do České republiky přijela v létě 1997. Základní vzdělání získala na bulharské škole v Praze zřizované konzulátem. Jednalo se o školu internátního typu. Vzhledem k tomu, že odloučení od rodičů snášela společně s bratrem velmi těžko, v pololetí 1. třídy přestoupili na 19. základní školu v Rooseveltově ulici (dnes 16. ZŠ a MŠ Plzeň). Na 4. a 5. třídu odjíždí do Bratislavy, kde otec dostal nabídku na angažmá v operním souboru Slovenského národního divadla. Povinnou školní docházku ukončila v roce 2006.

První školní den

Bydleli jsme na Americký v divadelní ubytovně, dneska vedle restaurace PIJEZPI. Takže tam jsem se připravila, vzala bráchu a máma nás odvedla za roh do školy. Můj první školní den v Plzni není prvním školním dnem ve školním roce. V tu chvíli jsem česky moc dobře nemluvila, ale uměla jsem česky číst a psát, což v tu chvíli bylo víc, než uměly české děti ve třídě. Uvedení do třídy bylo dost blbý, protože za toho půl roku už měli utvořený kolektiv. Navíc já jsem neuměla česky. Paní učitelka mě přivedla do třídy za ruku. Já jsem na sobě měla svoje nejlepší šaty, který byly námořnického střihu, měla jsem dlouhý kudrnatý vlasy a v nich bílou mašli. Uměla jsem se maximálně plynule představit. Rozuměla jsem, ale nemluvila jsem.

Kdy přišel pocit, že jsi zapadla do třídy?

V šesté třídě. Vždycky jsem byla outsider. Už jsem mluvila plynule česky, měla jsem dobré známky i kamarády, ale pořád se vynořovaly takový ty xenofobní sračky, jednou za čas. Až v šesté třídě po návratu z Bratislavy, kde jsem byla dva roky, jsem opravdu zapadla.

Jak vnímalo dítě z Bulharska šílenství „NAGANO 98“?

Já jsem to vůbec nevnímala. Víím o tom, že to bylo velký. Všude po škole visely plakáty. Pamatuji si novinové titulky. Bylo to pořád v televizi, ale ve škole to naše paní třídní učitelka nijak neřešila.

---

³⁰ Rozhovor s Kalinou Prokopieva, žákyní 1997-2006 na 19. základní škole v Plzni, vedl autor ve dnech 19. 6. a 21. 6. 2018.

Rok 2000, velká událost nejen na škole!

To byla obrovská událost nejen v mojí hlavě, ale i v životě školy. Veškerý život ve škole se kolem toho točil. Ve výtvarce, v jazycích, všechno bylo vztažené k tomu, že bude rok 2000. Na výtvarce jsme vyráběly brejle z papíru ve tvaru číslovky 2000. No, a v jazycích to bylo především o slovní zásobě na tohle téma.

11. září 2001

Na to se mě ptá každej. Já vím, že se to stalo, že proběhl nějaký atentát, ale nevzpomenu si, co jsem ten den dělala. Víím, že se to ve škole probíralo. Lidi byli vyděšený, určitě jsme o tom mluvili, ale já nevím, jak jsem to prožívala. Pro mě to nebylo zásadní. Jediné, co si matně vybavuji, je, že jsem vytáhli plynový masky, který vypadaly jako z druhý světový. Já sama jsem je pomáhala vyndávat ze skladu. Myslím, že v rámci občanský výchovy nebo čeho jsme se s nima učili manipulovat. Nic dalšího si nepamatuju a navíc to všichni brali tak jakože, jo dobrý, nás se to netýká.

Pubertáčka se vrací do Plzně!

Vrátila jsem se sice do stejny školy, ale do vedlejší třídy. Předtím jsem chodila do áčka a vracela se do béčka. Předtím jsme je brali za póvl. Byla to třída hloupějších a nepřizpůsobivých lidí, se kterýma jsem se před tím nestýkala. Byly tam dvě chytrý holky, mně seděly, ale zbytek byl divnej. Návrat byl docela šok. Protože v Bratislavě jsme měli hrozně malý třídy, kde bylo maximálně osm dětí. Navíc to bylo gymnázium, kde ty lidi byli na úplně jiný intelektový úrovni. Taky jsme neřešili, kdo odkud pochází. To zázemí u dětí bylo různorodý, například otec kněz, nebo černohorský velvyslanec, archeolog, prostě různý. Navíc jsme neřešili kdo, jak vypadá. To když jsem přišla v Plzni do šestý třídy do béčka, tak mě brali za tu divnou. Já se za tu dobu naučila mluvit slovensky. Chvíli mi trvalo, než jsem místo ano, začala říkat jo. Všichni si mysleli, že mluvím jedine spisovně. Jediná, kdo se se mnou bavila, byla holka, která se jmenovala Ariana. Mně přišlo, že měla úžasný jméno. Úplně normálně se se mnou bavila, přátelská v pohodě. Já sem jí vyprávěla nejrůznější věci a myslela si, že budeme kamarádky. Asi tak druhý nebo třetí den, co jsme se spolu bavily, se na mě otočila a říkala: „Hele proč se se mnou bavíš?“ a já: „Proč bych se s tebou nebavila? Jsi mi sympatická.“ „Ale víš, že jsem cikánka?“ a já: „Eee, a jak bych to jako měla poznat?“ Já věděla, že vypadá jinak, ale upřímně takhle v Bulharsku vypadá většina lidí. Říkala jsem si, že má možná rodiče z Turecka, protože měla modrý oči. Tak jsem

se jí zeptala: „Jak jsem to měla poznat?“ ona mi na to odpověděla: „Jmenuji se Pušková!“ Já jsem to prostě neměla napozorovaný. Já jsem se jí teda zeptala něco ve smyslu, jestli to znamená, že se se mnou nechce bavit, ona se odmlčela a od té doby se se mnou nebavila. Navíc jsem se vracela z gymplu, takže jsem byla strašně napřed. Takže jsem zapadla do role šprta. Ještě víc jsem se vyčlenila tím, že jsem se bavila s áčkem, které jsem znala a měla jsem tam pár kamarádů. Celkem vtipný bylo to, že tu třídu jsem opouštěla jako outsider a vítali mě s otevřenou náručí a milovali mě. Nepobrala jsem, kde se stal ten zázrak.

Školní kolektiv.

U nás na škole byl výrazný rozdíl v tom, když ses chtěl učit a když ses nechtěl učit. Když ses chtěl učit a zapojoval se do výuky, tak se ti učitelé věnovali. Třeba jsme dostávali extra úkoly. Ale jen ta skupinka aktivních dětí. Ti, co se nechtěli učit, tak je nechávali bejt, teda aspoň to tak vnímám. Navíc nás bylo na druhém stupni celkem dost. Před devítkou odpadlo pár lidí, propadli, odešli, odstěhovali se, cokoliv. Najednou nás bylo míň a spojili nás, takže nás najednou bylo ve třídě 32. To byl taky celkem zajímavý sociální experiment. Ti chytřejší z béčka se asimilovali, ale áčko bylo dominantnější.

Učitelé.

Měli jsme několik mladých učitelů. Taky vím, že naše škola byla dávána za odstrašující příklad a učitelé tam nechtějí chodit učit. Měli jsme hodně lidí na praxi, to si pamatuju. Měli jsme mladou dějepisářku, fyzikářku, tělocvikáře. Učitelé to tam měli hodně těžký. V béčku se šikanovali učitelé. Doted' to tak je. Šikanovali tak, že namočili učitelů židli, když učitelka psala poznámky na tabuli, tak za ní někdo šel a mazal jí to pod rukou, házeli se kuličky od chleba do vlasů, byla jsem svědkem u hodně věcí. Pořád jsem si, ale říkala, že je dospělá a nějak si to vyřeší a ona měla být ta autorita. Tohle všechno se dělo i díky tomu, že šlo o třídu lidí, který neuznávali autoritu a ta učitelka žádnou autoritu neměla. Ale ne všichni tam byli takoví, našlo se pár výborných učitelů - angličtinář, matikář. Z matiky jsem těžila ještě dva roky na střední. Paní učitelka na matiku byla starší, ale bylo na ní vidět, že to miluje. Viděls to zapálení pro předmět. Já jsem nikdy nebyla na matiku, ale ona z toho dokázala udělat hru, výzvu. Třeba češtinářka, měla výborný přístup k nám, ale i k předmětu jako takovému. Chemikář taky učil hrozně hravě.

Konec základky, konec dětství?

Na češtině v osmičce se nás učitelka ptala, co chceme dělat, až budeme dospělý, jestli chceme studovat. Já jsem se přihlásila, že chci studovat a se mnou ještě pár lidí. Díky tomu jsem se ještě víc vyčlenila. Učitelce jsem tvrdila, že chci být učitelka češtiny, literatury. Ta mi na to odpověděla: „Jsi chytrá, neblbni.“ Díky tomu jsem nabrala pocit, že pedagogika je něco podřadného. Když jsme v devítce odcházeli, tak jsem šla za učitelem fyziky, který v tom sboru byl nejmladší, a řekla jsem mu: „Děkuji! Prosím Vás a najděte si lepší práci. Jste moc dobřej na to, abyste skončil ve škole.“ Na konci základky jsme se s kamarádkou zaměřily na tělocvikáře, který byl moc pěkný. Rády jsme četly, tak jsme si něco nastudovaly o psychologii a řeči těla, a protože jsme ho měly i na počítače, tak jsme vydedukovaly z toho, jak sedí při hodině, že ho sexuálně přitahujeme. Velký téma, konec devítky. Na poslední hodinu jsme si vzaly krátkou sukni a jen pruh látky přes prsa. Samozřejmě bez odezvy. Celkově ta škola nebyla špatná. Kdo chtěl, dostal příležitost se něco naučit. Měla jsem tam hodně momentů, kdy jsem byla oceňovaná za to, že se dobře učím, mám aktivní přístup, že se snažím.

Školní rituály a vypouštění devátáků

My jsme si dělali v devítce trička. Já jsem si ho nebrala, protože jsem neměla pocit, že jsem součástí té třídy. Tradice byla jinak pojatá společná fotka než roky před tím. Nefotili jsme se trapně na lavičkách, ale někde v parku ve skupinkách a nějak tematizovaný. Třeba brácha to měl stylizovaný do sprejerů. Devátáci, teda podle toho jaká to byla třída, tak místo školy v přírodě jezdili na vodu. U nás ve třídě nějaké rituály nebyly a nefungovaly, možná právě proto, že jsme byli spojený a vnitřně rozdrobený. Co si tak vybavuju, tak jsme měli vždycky besídky na Vánoce.

5.1.3 TOMÁŠ – ŽÁK 1882-1990³¹

Rodilý Plzeňák, který má v Plzni hluboké kořeny. Pradědeček ve městě postavil vilu, kterou mu za aktivní dělnický protest v roce 1953 zabavili. Rodina se následně stěhovala po okolních obcích. Krátce po tom, co se narodil, se rodiče přestěhovali na nově postavené lochotínské sídliště. Díky tomu to měl do své budoucí školy (31. ZŠ) blízko. V současné době působí na soukromé výtvarné škole jako učitel grafiky a webdesignu. Je hrdým absolventem plzeňské pedagogické školy s aprobační výtvarná výchova a čeština.

Jak jsi jako dítě vnímal 80. léta?

Nevzpomínám si, že by bylo vyloženě něco, co bychom vnímali, jako že tady byli komunisti. Tady v západních Čechách to bylo trochu jiný. Dokonce jsi na televizi chytil Němce. Ve třídě jsem měl kamaráda, jehož otec jezdil s kamionem na západ. Navíc první čtyři třídy, to okolní svět nevnímáš. No a po tý pátý se to začalo trochu uvolňovat. Sem tam ses dostal do ciziny.

Jak si pamatuješ svůj první školní den?

Já to měl do školy kousek, takže ani ta cesta nebyla nijak dlouhá. Samozřejmě jsem šel s kytkou, jak jinak než s karafiátem. Tehdy snad ani nic jiného nebylo. Jinak to byla taková ta klasika.

Jak jsi vnímal školu? Proměnil se tvůj pohled na tu budovu?

Mně se vždycky ta škola po architektonické stránce líbila. Je to klasická sídlištní dvoupatrová budova. Uprostřed bylo pěkné atrium, dvě tělocvičny, v blízkosti hřiště. Já jsem se tam cítil docela příjemně. Byl jsem v podstatě v nové škole. Dostavěná byla někdy v 70. letech, stejně jako celé sídliště. Ted' je oplácaná polystyrenem, zateplená. Bývala taková pěkně zelená.

Jak to bylo s kmenovými třídami? Stěhovali jste se každý rok?

Řekl bych, že jsme snad od 1. do 8. třídy měli jednu třídu. Stejný označení i stejný umístění. Akorát na druhém stupni jsme se stěhovali třeba na přírodopis, chemii. Jinak jsme seděli celých osm let v jedné třídě.

---

³¹ Rozhovor s Tomášem Javorským, žákem 1882-1990 na 31. základní škole v Plzni, vedl autor ve dnech 25. 6. a 27. 6. 2018.

Co korzování o velkých přestávkách, jak to fungovalo?

Zkusili to na nás, ale vydrželo jim to asi dva týdny, pak to zrušili, protože viděli, že to nemá cenu. To už bylo někdy v šesté, sedmé třídě.

Jak by ses jako žák charakterizoval?

Byl jsem hrozně drzkatej a na všechno jsem měl odpověď. Na všechno jsem měl spoustu keců, což mi vynášelo spoustu různých důtek.

Co ty a spartakiáda v roce 1985, zúčastnil ses?

Nebyl jsem, ale nacvičoval jsem. Jelikož jsem byl děsný dřevo, tak jsem se nikam nepropracoval. Nacvičovali jsme v rámci tělocviku. Mam pocit, že sem tam byl i nácvik navíc, ale to bylo pro ty schopnější. Mezi nima byly snad i nějaký holky, který snad jely i do Prahy.

Výzdoba školy, nakolik podléhala ideologickému diktátu?

Byla „Síň tradic“. Představ si místnost, kde byl rudý prapor. Historie rudý strany. Moc si z toho nepamatuji. Jako dítě jsem to zas tolik nevnímал, ale to že to tam bylo si pamatuji moc dobře. Samozřejmě se plnily nejrůznější odznaky zdatnosti, běhal se partizánskej samopal. Byl to branej závod, kde se plnily nejrůznější úkoly, běhalo se podle mapy a podobný záležitosti. Samozřejmostí byly nejrůznější výročí jako třeba VŘSR a podobný.

Jak vzpomínáš na 1. máj?

Ten byl dobrej. To ses ulil ze školy. Jako dítě to moc nevnímáš a právě v tom vidíš to, že nemusíš do školy. Myslím si, že všem to bylo srdečně jedno. Prostě jsme šli z Lochotína jako původ. Slezlo se do sadů Pětatřicátníků, kde byla tribuna, zamávalo se mávátkama. Potom se vylezlo nahoru do Tylovky a pak byl nějaký rozchod. Bylo teplo a školu jsme měli kratší. Tak v 80. letech už se to tak vážně nebralo.

Jak se doba a škola vyrovnávala s událostmi novodobé historie, například s upálením Jana Palacha?

O tom jsme neměli vůbec potuchy. Samozřejmě moji prarodiče a rodiče o tom věděli, ale nemluvalo se o tom. To se vytáhlo až po revoluci. To samé byly politické vtipy, všichni je znali, ale nikdo je neříkal.

Konec 80. let. Kdy jsi jako dítě pocítil, že se něco děje?

To ani tolik jako dítě nevnímáš. Spíš po tom 17. listopadu se začalo něco dít. Vím, že se říkalo, že mají být demonstrace. Tak mě bylo 12, 13, tak jsme šli s pár kamarádama na náměstí a tam nic nebylo. Ty demonstrace začaly až pár dní po tom, asi druhéj nebo třetí den po tom. U nás se o tohle zajímal hlavně brácha. I když se slavila nejrůznější výročí a četly se stohy projevů nejrůznější potentátů, tak jako dítě to fakt nevnímáš a bereš to spíš jako divadlo. Spíš jsem vnímal strašení jadernou válkou, že nás přiletí Američani vybombardovat a podobně. Tahle masáž ani nebyla tak ve škole jako spíš v televizi. Do školy nám jezdili nejrůznější lidi na přednášky. Pamatuju si, že jednou přijel chlápek a přednášel nám o tom, proč si nekupovat trička s cizími nápisy. Nebo nás verbovali do báňskýho učiliště. Horníků bylo málo, a tak básnil, jak je to super a jaký jsou výhody být horníkem. Jinak se žádný extra změny na konci roku 89 na škole neděly. Ano, atmosféra byla výrazně uvolněnější. Všichni nosili trikolory. Nevybavuju si, jestli je nosili i učitelé, ale se spolužákama jsme jí určitě měli. Když to vezmu kolem, tak to mě jako pro dítě byla obrovská úleva. V tom smyslu, že jsme mohli říkat spoustu věcí, který bylo předtím nebezpečný říkat nahlas a veřejně.

Když se podíváš na dnešní děti. Myslíš si, že jsou o něco ochuzený?

Nevím, jestli jsou ochuzený. Nemyslím si, že je to dobou, ale spíš tím technickým pokrokem. Pokud to se na to podívám, tak většina z nás měla nějaký koníček. Někdo sportoval, někdo se zajímal o fotku, jiný o elektrotechniku. Spíš si myslím, že internet, Facebook a všechny technologie typu tabletu, mobilu omezují u dnešních dětí fantazii a představivost. Tím, že tu před revolucí moc věcí nebylo, tak jsme byli donucení si všechny věci vymýšlet sami a vytvářet si i vlastní hračky.

5.1.4 ALENA – UČITELKA 1966-1992³²

Narozena v roce 1942 v rodině, jejíž život byl určován vírou. Poválečné časy a následná rodinná perzekuce ze strany komunistické strany v ní vybudovaly celoživotní nesoulad s komunistickou diktaturou. Svůj sen studovat jazyky si splnila až v roce 1971, kdy ukončuje studium anglického jazyka v Praze a stává se tak aprobovanou učitelkou pro tento předmět. Svou pedagogickou dráhu na základní škole ukončila v pololetí školního roku 1991/92.

Jaká byla motivace stát se paní učitelkou?

Nikdy jsem nebyla dítě, které by si od malička přálo být učitelkou. Mě od útlého mládí zajímaly jazyky. Po maturitě na tehdejší jedenáctileté střední škole, což byla náhrada za gymnázium, jsme s rodiči uvažovali o něčem kratším, než byla pětiletá filozofická fakulta. Na to naši tehdy neměli, nemohli jsme si to dovolit. Tak jsme našli nástavbu státní hotelové školy v Mariánských lázních, která byla jediná v republice. Byla to vyloženě elitní záležitost. To zjistil člověk až dodatečně, jak šel život. Hotel mi nic neříkal, ale táhly mě tam jazyky. V nějakém sešitě o školách maminka četla o jazycích, které jsou na té škole vyučované, a dokonce zde byla možnost praxe v zahraničí. To už jsem vnímala jako motivaci největší. Na umístěnku jsem se pak dostala do Plzně a různé okolnosti, včetně úmrtí mého tatínka, což bylo záhy a mamčin zdravotní stav a tak dále. Tak jsme se rozhodli, že splníme tatínkovo přání. Stát se paní učitelkou nebo paní doktorkou či něco takového. Učení mi nedělalo problémy. Tak jsem zkusila Pedagogickou fakultu tady v Plzni s příslibem, když půjdu na národní školu, tak že za dva roky mohu odejít do praxe a dodělat školu dálkově. Což samosebou neplatilo.

Jaká byla Vaše specializace?

Já jsem samozřejmě chtěla angličtinu, ale ta byla tady v Plzni zavřena jako na jiných pedagogických fakultách v republice. Tento jazyk začal být nežádaný. Druhým mým koníčkem bylo výtvarno, tak jsem vzala to, kde k tomu byla národní škola (dnes 1. stupeň). Angličtinu jsem potom dálkově studovala v Praze.

---

³² Rozhovor s Alenou Vališovou, učitelkou 1966-1992 na 26. ZŠ v Plzni a na ZŠ v předních Skvrňanech, vedl autor ve dnech 27. 6. a 28. 6. 2018.

Jaké byly pedagogické začátky v roce 1966?

Po pedagogické fakultě jsem nedostala pevné místo, jelikož jsem se mezitím stihla vdát a porodit syna, tak jsem v Plzni chtěla zůstat. Čtyři roky jsem chodila ze školy na školu. Tehdy se tomu říkalo zástupy. Nebyl to pevný pracovní poměr. Třeba jsem měla týden, čtrnáct dnů výpadek bez práce. Naopak o prázdninách jsem chodila dělat do mateřských škol.

První pevné místo?

To jsem dostala až v září 1970 v nově postavené škole na Borech. Nové velké sídliště a dvě školní budovy, které byly postaveny vedle sebe. Působila jsem na obou, ale nevzpomenu si, na kterou jsem nastoupila jako první, ale myslím si že to byla růžovka. Jinak to byla doba soudruhů a soudružek. Nový kolektiv a nová škola měly svá pozitiva. Navíc už jsem si mohla vzít synka do školy, později jsem si mohla vzít dcerku, která se narodila později, do nějaké bližší školky. Musela jsem to brát z pohledu matky dvou dětí. Navíc se musel člověk smířit s režimem a dobou, ve které člověk žil. Pro mne to byla schizofrenní doba. Protože od 48. roku jsem doma dostávala protirežimní „injekci“, rodiče byli jiného smýšlení. Večery jsme trávili u rádia Svobodná Evropa, pro mě později pak Rádio Luxembourg. Nepřijímala jsem všechno s přesvědčením, ale s určitou přetvářkou.

Jak jste vnímala novou školní budovu, co to pro Vás znamenalo?

Všechno bylo v podstatě pozitivní, protože se mi vyřešil existenční problém, tak jsem to nijak nekritizovala. Všechno bylo čisté, prostorné, až na to že chyběla stínidla do oken, když pražilo slunce. Všude tekla voda. Hůře jsem nesla společenskopolitické podmínky.

Kdy jste dostala první třídnicí?

V roce 1970 jsem dostala prvňáčky, ale třídni jsem byla pouze tři čtvrtě roku, protože jsem záhy otěhotněla. Bylo to příjemné. Dítka byla roztomilá, já jako budoucí matka, tak to docela ladilo dohromady. Do školy jsem se vrátila po roce a půl od porodu, ale na jinou školu. Stěhovali jsme se do předních Skvrňan a na zdejší škole bylo místo.

Jaký byl návrat po porodu a mateřské do práce? Posunula se doba ve škole tak, že měl člověk pocit „ujíždějícího vlaku“?

Velice záleželo na vedení školy. Ve Skvrňanech jsme měli dlouho ředitele, soudruha ředitele. Vím z jeho minulosti, že to bylo asi trochu jinak. Přesto dovedl hrát tu roli velmi dobře a velmi důsledně. Došlo třeba k tomu (když jsem studovala angličtinu od roku 68, kdy se to všechno tak nějak uvolňovalo), že škola nabízela možnosti zdarma vyučovaného kroužku a soudruh ředitel řekl památnou větu: „Nemám zájem o to, aby se jazyk této imperialistické země učil na mé škole.“ Pak se to trošku změnilo, protože na počátku 80. let udělali povinně volitelné předměty, mezi nimiž byly i cizí jazyky, které byly na škole obsazené a probírané. Najednou se tu angličtinu mohla učit dva roky. Poté to zase zakázali.

Rok 1977 ve školství a atmosféra v pedagogickém sboru?

To byl úplně mrtvý rok, ve školství se nic zásadního nestalo. V atmosféře, kdy na škole jsou v lepším případě dva muži a ředitel, kterému sekundují dvě zástupkyně, protože tehdy už se spojila stará a nová budova, tak si dovedete představit, že na nějaké vybavování a projevení vlastního názoru moc prostor nebyl a neexistovalo to.

Celou dobu, co jste učila, byla vaše pedagogická práce věnovaná prvnímu stupni a výtvarné výchově?

První stupeň ano, ale na výtvarnou výchovu jsem čekala, až půjde paní učitelka do důchodu. Následně jsem byla povolána, že mohu učit i výtvarnou výchovu. To bylo v období, kdy jsem měla třídnictví a tím, že mi byla dána i výtvarka, jsem svou třídu z prvního stupně dovedla až do konce osmičky. To už bylo období, kdy jsme se s dětmi mohli bavit o společenské situaci.

Promítla se Vám víra v Boha nějakým způsobem do výuky, byť tomu doba nebyla nakloněná?

Tak samozřejmě ve výtvarné výchově, kdy jsem dělala besedy o umění na druhém stupni, kde byly předepsané. Dokonce byly i sady diapozitivů, což bylo na tu dobu vynikající. Zdaleka se to nedělalo na všech školách. Mě to bavilo a říkala jsem si, že budu ráda, když děti budou vědět, co je to madona a co je to pieta, aby dostaly základní vzdělání. Takže během promítání jsme si říkali mnohé a mluvili o kostelech.

Nástěnky a nejrůznější svátky do roku 89. Bylo Vám diktováno, co se má na nástěnkách objevit?

Vedení školy obcházelo jednotlivé třídy, když už byla škola zavřená a kontrolovalo, jestli je ve třídě minimálně jedna nástěnka věnovaná tomu či onomu svátku nebo výročí. Zajímavostí je to, že za celou dobu, kdy jsem učila, jsem nedostala ani korunu odměny. Po tom, co mi byla předána výtvarka, byl asi 16. Sjezd ÚVKSČ, tak se mým úkolem stalo obstarat výzdobu do oken školy a vyvěsit transparent nad hlavní vstup. Po odpolednách jsem vyměřovala písmo s dítětem zavřeným v kabinetu. Po tomhle všem jsem dostala svou první odměnu 300Kčs, za které jsem holce koupila kočárek k Vánocům.

Proběhla zásadní změna nějakého místa ve škole, tak že sloužilo úplně jiným účelům?

Na Skvrnaněch je to to případ kaple. Stala se z ní tělocvična. Strhaly se štuky, na podlahu se položily parkety a ke zdem přidělali žebřiny. Jediné, co připomínalo kapli, byla okna.

Zasáhla Vám nějak spartakiáda do výuky?

Mně osobně ne, to vedli tělocvikáři. Ti měli odpolední tréninky a podobně. Mně do práce hodně zasáhl nácvik prvomájového průvodu, to byla taky spartakiáda. To byl ten soudruh ředitel, co nesnášel angličtinu a jiné. Tak ten chtěl vyniknout, aby ti soudruzi z tribuny, kteří se budou koukat, měli 5. základní školu, naši školu vedli v patrnosti a ocenili ji. Nácvik byl určitě od začátku dubna. Ráno v sedm hodin jsme s dětmi museli být na hřišti. To už měl rozplánované pořadí tříd, kteří ponosou červené, kteří modré a bílé praporky a nebo kytky. On měl svůj program, který nám odpískával na píšťalku. Když zapískal jednou, zvedala se pravá ruka, když dvakrát šla nahoru ruka druhá. Měl naplánované, kdy se mává, kdy se volá a podobně. Věřím, že na toto žádné z dětí nezapomnělo.

Rok 1989, kdy jste začala věřit tomu, že se věc zlomí.

Dlouho jsem tomu nevěřila, byť jsem se na chalupě snažila Svobodnou chytat. Bylo to neskutečně rušené. Myslím, že to bylo září nebo říjen a mluvil tam Havel o situaci v NDR a jak se to přesouvá sem na německou ambasádu a že pravděpodobně Německo čeká jiná cesta. No a na otázku, jak my tenkrát odpověděl, že nevěří tomu,

že se u nás něco změní. Když už se začaly odehrávat listopadové události, tak můj syn studoval medicínu v Praze. Kolikrát přinesl samizdatové lidovky a slyšel nejrůznější projevy. V pátek, když byl Albertov, jsme byli u sestry v Mariánkách na oslavě narozenin a syn přijel pozdě večer. Všimla jsem si, že má roztržený rukáv u bundy. Druhý den hlásila Svobodná Evropa, co se děje v Praze a to se syn zase vracel zpátky. Už jsme byli nažhavení, co se bude dít. V pondělí jsem si vzala bílý svetr a připnula si trikoloru. Ve škole teda bylo zděšení, že jsem takto přišla a varovali mě, co blbnu, že mě mohou vyhodit. V tu dobu mi to bylo jedno a věřila v to, že se to zlomí. Kluk byl ve studentských odborech a já jezdila za ním do Prahy s jídlem.

Jaká byla situace na škole po novém roce?

Spoustu kolegyň se bálo, zda se udrží jako učitelky. Havel pro spoustu z nich byl neznámý ochlasta a děvkař. Ředitel byl vyměněný za nového mladého a pružného tělocvikáře, který přišel na školu nově. Celé pololetí se děly velké veletochy. Najednou se zjistilo, že mám aprobaci na angličtinu. Od pololetí končila ruština a všichni chtěli angličtinu. Pro mě ten veletoch byl veliký. Do konce roku jsem učila jen angličtinu a asi jen dvě výtvarky, protože nebyla stoprocentně pokrytá. Některým učitelkám nedalo tolik práce se přehodit.

Co byste popřála budoucím a mladým učitelům?

Po lidské stránce si vybudovat dobrý vztah s dětmi. To je velmi důležité. Na to se nabalí i pohodové vztahy s rodiči. Dobré vedení, které vás nebude omezovat. Neopomenutelné je, aby vás mladé učitele stále práce těšila a bavila.

ZÁVĚR

Touto diplomovou prací jsme zmapovali plzeňské školy, které ve své době byly určeny základnímu školství a nesly označení měšťanská nebo obecná škola. Celý stavební vývoj můžeme rozdělit do tří vln. První stavební vlnou je celé 19. století, respektive jeho posledních 30 let. Dáváme to do souvislosti s prosazením práva na českou školu a vzdělávání v rodném jazyce. Zde stojí za to připomenout velkou osobnost, jež stojí za vybudováním české školy v Plzni, je jím prof. dr. Josef Vojtěch Sedláček. Druhá stavební vlna je zřejmá v době budování samostatného československého státu. Nejsilnějším stavebním obdobím je čas od poloviny 50. let až do počátku let 90. Stavebníci se nevíce činili v 60. a 70. létech. Nadneseně řečeno byl to čas, kdy školní budovy rostly jako houby po dešti. Však v katastru města Plzně se jich během 20 let objevilo deset. Zatím poslední školní budova určená základnímu školství vyrostla v roce 1990. Za necelých 200 let, kdy je v Plzni budována a rozvíjena česká škola, zanikla jen jedna budova určená vzdělávání, a to na Karlově. Všechny ostatní změnilы svou funkci, nebo jsou zavřené a tiše chátrají. Ze školních budov zmizely kaple a nahradily je tělocvičny. Než byly vystavěné specializované prostory pro tělovýchovu, byly k tomuto účelu přebudované právě zmíněné kaple. Za své vzala štuková výzdoba. Podlahy pokryly parkety a na stěnách místo světců visely žebřiny a jiné cvičební nářadí. Architektonická podoba začala na neorenesančních fasádách, přenesla se přes funkcionalismus a vyvrcholila v socialistický realismus. Oddělené vstupy pro hochy a dívky se přirozeně vytratily. Stejně tak jako přestaly být praktikovány dívčí a chlapecké třídy. Po celou dobu si ale všechny stavby zachovávají to, že vždy, když je mjííme, rozpoznáme, že procházíme kolem chrámu vzdělání a vědění, které předávalo to nejcennější, touhu po vědění a poznání.

RESUMÉ

This thesis focuses on analysing the elementary schools of Pilsen which have been located in both rural and city areas. The entire evolution of school construction can be divided into three waves. The first wave describes the last thirty years of nineteenth century. This time period can be correlated with enforcing the Czech schooling in mother language law. It is necessary to mention prof. dr. Josef Vojtěch Sedláček in this chapter who had a huge part in building the Czech schools in Pilsen. The second wave takes place during the establishment of independent Czechoslovakia. The greatest period in terms of school construction is the period since the mid-fifties until the beginning of the nineties. Construction workers have been the most active during the sixties and seventies. During these two decades ten new schools have been created. The latest elementary school established was built in 1990. The only school building that was demolished in the last 200 years of Pilsner Czech school tradition was the one in Karlov district. All the other schools have been repurposed or abandoned and are fading away. The chapels have disappeared from schools while gyms have taken their place. The originally neo-renaissance look of the schools went through functionalism and finally transformed into socialist realism. The separate entrances based on gender disappeared as well as the gender separated classes. During all the periods covered in this thesis in spite of all the changes every time we walk around these buildings we can feel the spirit of education and knowledge which has been transferred from generations to generations in these institutions.

SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ**LITERATURA**

BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen : guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*. Plzeň: Pro Statutární město Plzeň vydala Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Plzeňská předměstí*. Plzeň: Nava, 1997. ISBN 80-7211-003-9

BRICHTA, Vladimír. *Dějiny Plzně*. V Plzni: Západočeské nakladatelství, 1982.

ČEJKOVÁ, Tereza. *Škola na Karlově*. Plzeň, 2017. Seminární práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra historie.

DOUŠA, Jaroslav a MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie. *Dějiny města Plzně 1.* . V Plzni: Město Plzeň, 2014. ISBN 978-80-87911-02-0.

HAJŠMAN, Jan. *Průvodce naučnou stezkou Údolím Úslavy*. Plzeň: Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, 2011. ISBN 978-80-260-0201-7.

KARFÍK, Vladimír. *Nové smery vo výstavbe škôl*. [1. vyd. Bratislava]: Vydavateľstvo Slovenského fondu výtvarných umení, [1963].

MARTINOVSKÝ, Ivan. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7.

MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola: cesty plzeňského odborného dějepisectví*. Plzeň: Ševčík, 2008. Dějiny plzeňské historiografie. ISBN 978-80-7291-202-5.

STÝBLO, Zbyšek. *Nauka o stavbách: školské stavby*. V Praze: České vysoké učení technické, 2010. ISBN 978-80-01-04510-7.

VAVŘÍK, Jan. *Ze staré školy plzeňské*. V Plzni: Nakladatelství Českého Deníku, 1921.

WASKA, Karel. *Dějiny města Plzně 2*. V Plzni: Město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04-4.

ŽENÍŠKOVÁ, Šárka. *Hotel Central v Plzni*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická Fakulta, Ústav dějin umění.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Plzeňský architektonický manuál. [online]. Dostupné z www: www.pam.plzne.cz. [Cit. dne 2017-11-16].

Oficiální stránky města Plzně. [online]. Dostupné z www: <https://www.plzen.eu/obcan/urad/magistrat-mesta-plzne/urad-sluzeb-obyvateľstvu/odbor-skolstvi-mladeze-a-telovychovy/>. [Cit. dne 2017-11-16].

Webová stavitelská platforma. [online]. Dostupné z www: <https://stavbaweb.dumabyt.cz/porodnice-na-slovanech-10290/clanek.html>. [Cit. dne 2018-1-16].

Plzeňský deník. [online]. Dostupné z www: https://plzensky.denik.cz/zpravy_region/listopad-plzen-prejmenoval-pozdeji-i-promenil-20141114.html. [Cit. dne 2018-1-16].

Platforma věnovaná výkladu české literatury. [online]. Dostupné z www: <http://www.ceskaliteratura.cz/forum/komensky.htm>. [Cit. dne 2018-5-6].

Web školy. [online]. Dostupné z www: www.zsplzenbozkov.cz. [Cit. dne 2018-6-1].

Web školy. [online]. Dostupné z www: www.zs1plzen.cz. [Cit. dne 2018-6-1].

Web školy. [online]. Dostupné z www: www.zs15plzen.cz. [Cit. dne 2018-6-1].

Web školy. [online]. Dostupné z www: www.zs25plzen.cz. [Cit. dne 2018-6-1].

Web školy. [online]. Dostupné z www: www.zs33plzen.cz. [Cit. dne 2018-6-1].

ARCHITNÍ PRAMENY

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 05451, sign. 350/196.

AMP. Sběrka fotografií, sign. 297/1.

AMP. Sběrka fotografií, sign. 297/1.

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 010603a.

AMP. Sběrka fotografií, sign. 297/24.

AMP. Sběrka fotografií, sign. 297/24.

AMP. Sběrka fotografií, sign. 297/24.

AMP. Sběrka fotografií, sign. 297/24.

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 013465.

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 05497, sign. 351/2.

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 05522, sign. 351/27.

AMP. Sběrka fotografií, sign. 303/6a.

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 05568, sign. 351/73.

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 05569, sign. 351/74.

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 05484, sign. 350/22a.

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 03710, sign. 328/32.

AMP. Sběrka fotografií, sign. 5864.

AMP. Sběrka fotografií, sign. 296/16.

AMP. Sběrka fotografií, inv. č. 05513, sign. 351/18.

ÚSTNÍ PRAMENY

Rozhovor s Bohumilem Jelínkem, školníkem 1976-1992 na 2., 18. a 21. ZŠ v Plzni, vedl autor ve dnech 6. 5. a 8. 5. 2018.

Rozhovor s Kalinou Prokopieva, žákyň 1997-2006 na 19. základní škole v Plzni, vedl autor ve dnech 19. 6. a 21. 6. 2018.

Rozhovor s Tomášem Javorským, žákem 1882-1990 na 31. základní škole v Plzni, vedl autor ve dnech 25. 6. a 27. 6. 2018.

Rozhovor s Alenou Vališovou, učitelkou 1966-1992 na 26. ZŠ v Plzni a na ZŠ v předních Skvrňanech, vedl autor ve dnech 27. 6. a 28. 6. 2018.

SEZNAM PŘÍLOH

Obrázek 1 – rok 2018. 1. Základní škola, Západní 18 - Plzeň	I
Obrázek 2 – rok 2018. 1. Základní škola, Západní 18 - Plzeň	I
Obrázek 3 – rok 2018. 4. Základní škola, Kralovická 12 - Plzeň.....	II
Obrázek 4 – rok 2018. 7. Základní škola, Brněnská 36 - Plzeň	II
Obrázek 5 – nedatováno. 17. Základní škola, Malická 1 - Plzeň	III
Obrázek 6 – rok 2018. 17. Základní škola, Malická 1 - Plzeň	III
Obrázek 7 – nástup dětí do školy na Karlovarské třídě, nedatováno. 17. Základní škola, Malická 1 - Plzeň	IV
Obrázek 8 – nástup dětí do školy na Karlovarské třídě, nedatováno. 17. Základní škola, Malická 1 - Plzeň	IV
Obrázek 9 – rok 1978. 31. Základní škola, E. Krásnohorské 10 - Plzeň.....	V
Obrázek 10 – rok 2018. 31. Základní škola, E. Krásnohorské 10 - Plzeň.....	V
Obrázek 11 – rok 2018. 34. Základní škola, Gerská 32 - Plzeň	V
Obrázek 12 – rok 2018. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň.....	VI
Obrázek 13 – rok 2018. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň.....	VI
Obrázek 15 – ze školního života v bolevecké škole, nedatováno. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň	VII
Obrázek 14 – ze školního života v bolevecké škole, nedatováno. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň	VII
Obrázek 17 – ze školního života v bolevecké škole, nedatováno. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň	VIII
Obrázek 16 – ze školního života v bolevecké škole, nedatováno. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň	VIII
Obrázek 18 – rok 2018. 21. Základní škola, Slovanská alej 13 - Plzeň	IX
Obrázek 19 – rok 2018. 13. Základní škola, Habrmannova 45 - Plzeň.....	IX
Obrázek 20 – konec 60. let. 25. Základní škola, Chválenická 17 - Plzeň	X
Obrázek 21 – rok 2018. 25. Základní škola, Chválenická 17 - Plzeň	X
Obrázek 22 – nedatováno. Masarykova základní škola, Jiráskovo nám. 10 - Plzeň.....	XI
Obrázek 23 – rok 2018. Masarykova základní škola, Jiráskovo nám. 10 - Plzeň.....	XI
Obrázek 24 – rok 2018. ZŠ a MŠ Božkov, Vřesinská 17 - Plzeň	XII
Obrázek 25 – před rokem 1916. Obecné a měšťanské školy pro východní obvod, Mikulášské nám. 15 - Plzeň.....	XIII
Obrázek 26 – rok 2018. Obecné a měšťanské školy pro východní obvod, Mikulášské nám. 15 - Plzeň	XIII
Obrázek 27 – konec 30. let 20. století. Třetí obecná a měšťanská chlapecká škola pro východní obvod, Čapkovo nám. 1716 - Plzeň.....	XIV
Obrázek 28 – rok 2018. Třetí obecná a měšťanská chlapecká škola pro východní obvod, Čapkovo nám. 1716 - Plzeň.....	XIV
Obrázek 29 – rok 2018. 24. Základní devítiletá škola, Táborská 2081/28 - Plzeň.....	XV
Obrázek 30 – rok 2018. 2. Základní škola, Schwarzova 20 - Plzeň.....	XVI
Obrázek 31 – rok 2018. 2. Základní škola, Schwarzova 20 - Plzeň.....	XVI
Obrázek 32 – rok 2018. 10. Základní škola, nám. Míru 6 - Plzeň	XVII
Obrázek 33 – rok 2018. 11. Základní škola, Baarova 31 - Plzeň	XVII
Obrázek 34 – rok 2018. 15. Základní škola, Terezie Brzkové 33-35 - Plzeň.....	XVIII
Obrázek 35 – rok 2018. 26. Základní škola, Skupova 22 - Plzeň	XVIII

Obrázek 36 – rok 2018. 33. Základní škola, Terezie Brzkové 31 - Plzeň.....	XIX
Obrázek 37 – nedatováno. Benešova základní škola, Doudlevecká tř. 35 - Plzeň.....	XX
Obrázek 38 – rok 2018. Benešova základní škola, Doudlevecká tř. 35 - Plzeň.....	XX
Obrázek 39 – tělesná výchova chlapci, nedatováno. Benešova základní škola, Doudlevecká tř. 35 - Plzeň.....	XXI
Obrázek 40 – tělesná výchova dívky, nedatováno. Benešova základní škola, Doudlevecká tř. 35 - Plzeň.....	XXI
Obrázek 42 – rok 2018. Smíšená škola ve Skvrňanech, Školní nám. 34 - Plzeň.....	XXII
Obrázek 41 – rok 1920. Smíšená škola ve Skvrňanech, Školní nám. 34 - Plzeň.....	XXII
Obrázek 43 – nedatováno. Česká a německá dívčí obecná a měšťanská škola pro jižní obvod, Americká tř. 767 - Plzeň.....	XXIII
Obrázek 45 – rok 2018. Česká a německá dívčí obecná a měšťanská škola pro jižní obvod, Americká tř. 767 - Plzeň.....	XXIII
Obrázek 44 – nedatováno. Česká a německá dívčí obecná a měšťanská škola pro jižní obvod, Americká tř. 767 - Plzeň.....	XXIII
Obrázek 46 – rok 1908. Dívčí a chlapecká obecná škola na Pražském předměstí, Nádražní 325 - Plzeň.....	XXIV
Obrázek 47 – rok 2018. Dívčí a chlapecká obecná škola na Pražském předměstí, Nádražní 325 - Plzeň.....	XXIV
Obrázek 48 – škola nad Hamburkem v rekonstrukci, nedatováno. Dívčí a chlapecká obecná škola na Pražském předměstí, Nádražní 325 - Plzeň.....	XXV
Obrázek 49 – po bombardování, nedatováno. Dívčí a chlapecká obecná škola na Pražském předměstí, Nádražní 325 - Plzeň.....	XXV
Obrázek 50 – rok 2018. Česká národní škola pro chlapce a dívky na Saském předměstí, Podmostní 2398/1 - Plzeň.....	XXVI
Obrázek 51 – nedatováno. Obecná škola na Karlově v Plzni.....	XXVI
Obrázek 52 – rok 2018. 14. Základní škola, Zábělská 25 - Plzeň.....	XXVII
Obrázek 53 – nedatováno. 22. Základní škola, Na Dlouhých 49 - Plzeň.....	XXVIII
Obrázek 54 – rok 2018. 22. Základní škola, Na Dlouhých 49 - Plzeň.....	XXVIII
Obrázek 55 – rok 2018. 28. Základní škola, Rodinná 39 - Plzeň.....	XXIX
Obrázek 56 – rok 2018. ZŠ a MŠ Lazaretní, Lazaretní 1290/25 - Plzeň.....	XXIX
Obrázek 57 – rok 2018. ZŠ a MŠ Mohylová, Mohylová 90 - Plzeň.....	XXX
Obrázek 58 – rok 2018. Obecná škola v Plzni Újezdě, Národní 1 - Plzeň.....	XXX
Obrázek 59 – rok 2018. Obecná škola Luďka Pika, Masarykova tř. 823 - Plzeň.....	XXXI
Obrázek 60 – hoši při přezouvání, nedatováno. Obecná škola Luďka Pika, Masarykova tř. 823 - Plzeň.....	XXXI
Obrázek 61 – nedatováno. Základní umělecká škola Bedřicha Smetany, Revoluční 100 - Plzeň.....	XXXII
Obrázek 62 – rok 2018. Základní umělecká škola Bedřicha Smetany, Revoluční 100 - Plzeň.....	XXXII
Obrázek 63 – rok 2018. Obecná škola v Plzni Černicích, U školy 7 - Plzeň.....	XXXIII

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obrázek 1 – rok 2018. 1. Základní škola, Zápvní 18 - Plzeň

Obrázek 2 – rok 2018. 1. Základní škola, Zápvní 18 - Plzeň

Obrázek 3 – rok 2018. 4. Základní škola, Kralovická 12 - Plzeň

Obrázek 4 – rok 2018. 7. Základní škola, Brněnská 36 - Plzeň

Obrázek 5 – nedatováno. 17. Základní škola, Malická 1 - Plzeň

Obrázek 6 – rok 2018. 17. Základní škola, Malická 1 - Plzeň

Obrázek 7 – nástup dětí do školy na Karlovarské třídě, nedatováno. 17. Základní škola, Malická 1 - Plzeň

Obrázek 8 – nástup dětí do školy na Karlovarské třídě, nedatováno. 17. Základní škola, Malická 1 - Plzeň

Obrázek 9 – rok 1978. 31. Základní škola, E. Krásnohorské 10 - Plzeň

Obrázek 10 – rok 2018. 31. Základní škola, E. Krásnohorské 10 - Plzeň

Obrázek 11 – rok 2018. 34. Základní škola, Gerská 32 - Plzeň

Obrázek 12 – rok 2018. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň

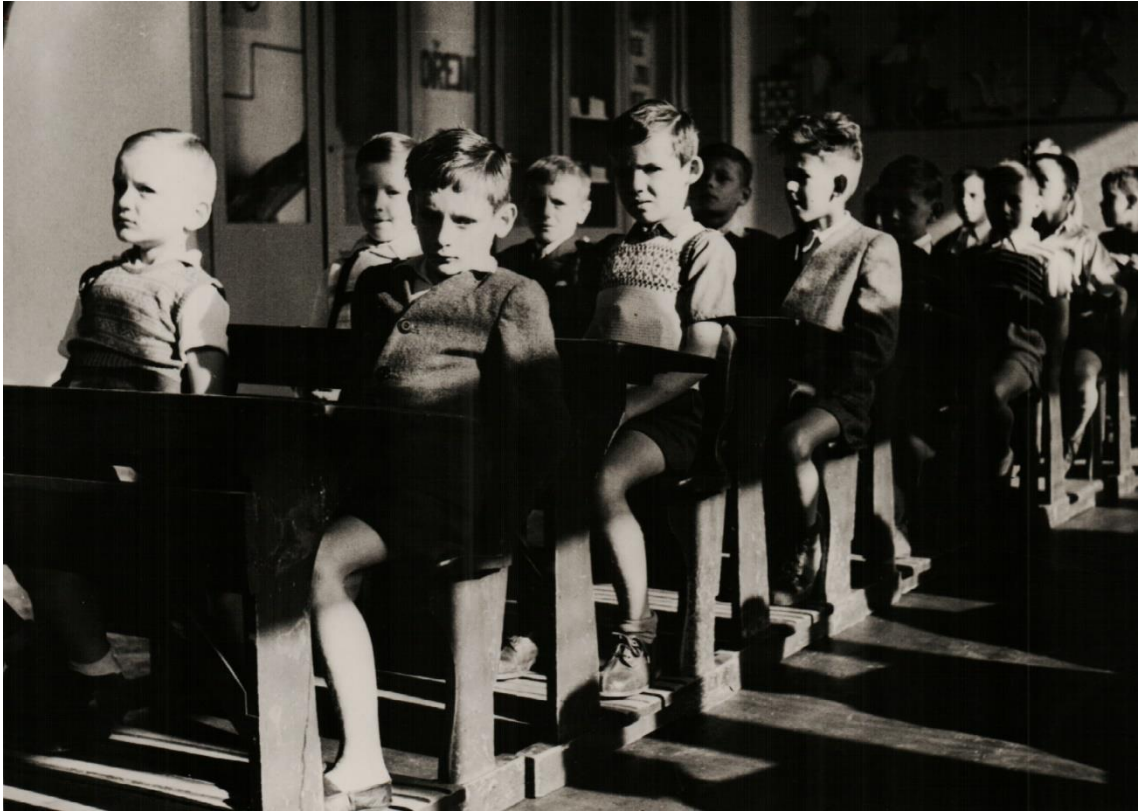
Obrázek 13 – rok 2018. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň

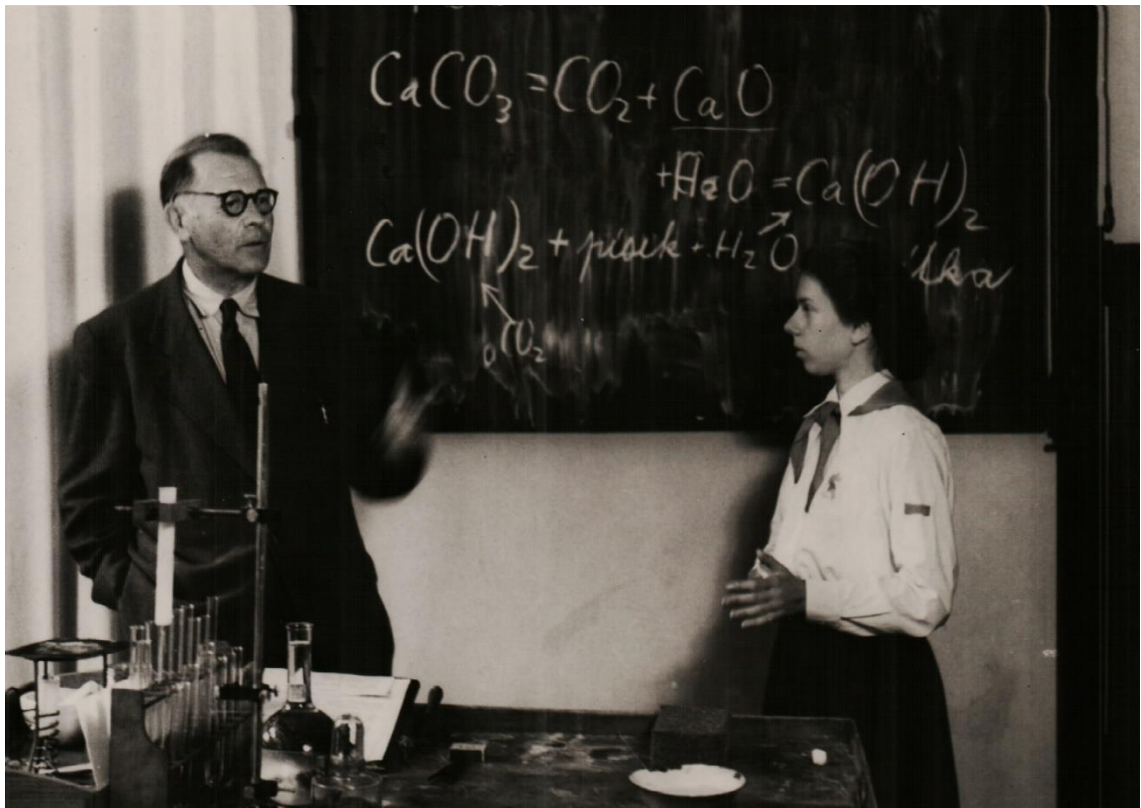
Obrázek 15 – ze školního života v bolevecké škole, nedatováno. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň

Obrázek 14 – ze školního života v bolevecké škole, nedatováno. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň

Obrázek 17 – ze školního života v bolevecké škole, nedatováno. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň

Obrázek 16 – ze školního života v bolevecké škole, nedatováno. Bolevecká Základní škola, nám. Odboje 18 - Plzeň

Obrázek 19 – rok 2018. 13. Základní škola, Habrmannova 45 - Plzeň

Obrázek 18 – rok 2018. 21. Základní škola, Slovanská alej 13 - Plzeň

Obrázek 20 – konec 60. let. 25. Základní škola, Chválenická 17 - Plzeň

Obrázek 21 – rok 2018. 25. Základní škola, Chválenická 17 - Plzeň

Obrázek 22 – nedatováno. Masarykova základní škola, Jiráskovo nám. 10 - Plzeň

Obrázek 23 – rok 2018. Masarykova základní škola, Jiráskovo nám. 10 - Plzeň

Obrázek 24 – rok 2018. ZŠ a MŠ Božkov, Vřesinská 17 - Plzeň

Obrázek 25 – před rokem 1916. Obecné a měšťanské školy pro východní obvod, Mikulášské nám. 15 - Plzeň

Obrázek 26 – rok 2018. Obecné a měšťanské školy pro východní obvod, Mikulášské nám. 15 - Plzeň

Obrázek 27 – konec 30. let 20. století. Třetí obecná a měšťanská chlapecká škola pro východní obvod, Čapkovo nám. 1716 - Plzeň

Obrázek 28 – rok 2018. Třetí obecná a měšťanská chlapecká škola pro východní obvod, Čapkovo nám. 1716 - Plzeň

Obrázek 29 – rok 2018. 24. Základní devítiletá škola, Táborská 2081/28 - Plzeň

Obrázek 30 – rok 2018. 2. Základní škola, Schwarzova 20 - Plzeň

Obrázek 31 – rok 2018. 2. Základní škola, Schwarzova 20 - Plzeň

Obrázek 32 – rok 2018. 10. Základní škola, nám. Míru 6 - Plzeň

Obrázek 33 – rok 2018. 11. Základní škola, Baarova 31 - Plzeň

Obrázek 34 – rok 2018. 15. Základní škola, Terezie Brzkové 33-35 - Plzeň

Obrázek 35 – rok 2018. 26. Základní škola, Skupova 22 - Plzeň

Obrázek 36 – rok 2018. 33. Základní škola, Terezie Brzkové 31 - Plzeň

Obrázek 37 – nedatováno. Benešova základní škola, Doudlevecká tř. 35 - Plzeň

Obrázek 38 – rok 2018. Benešova základní škola, Doudlevecká tř. 35 - Plzeň

Obrázek 39 – tělesná výchova chlapci, nedatováno. Benešova základní škola, Doudlevecká tř. 35 - Plzeň

Obrázek 40 – tělesná výchova dívky, nedatováno. Benešova základní škola, Doudlevecká tř. 35 - Plzeň

Obrázek 42 – rok 1920. Smíšená škola ve Skvrňanech, Školní nám. 34 - Plzeň

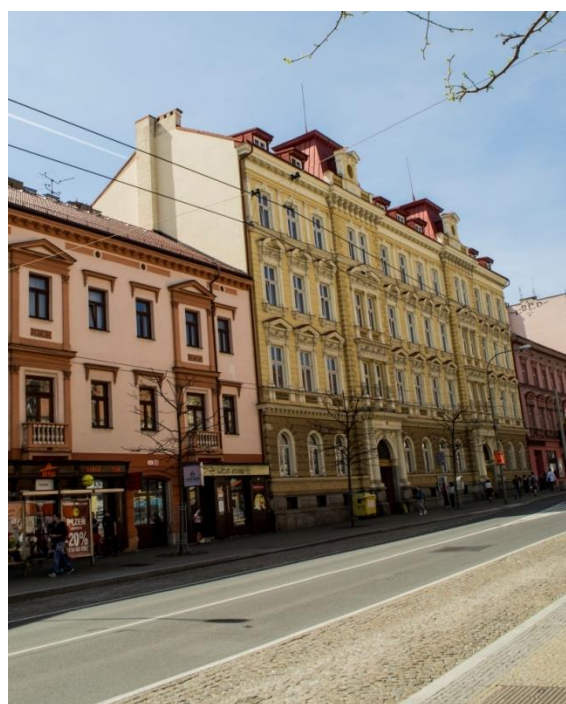
Obrázek 41 – rok 2018. Smíšená škola ve Skvrňanech, Školní nám. 34 - Plzeň

Obrázek 43 – nedatováno. Česká a německá dívčí obecná a měšťanská škola pro jižní obvod, Americká tř. 767 - Plzeň

Obrázek 45 – nedatováno. Česká a německá dívčí obecná a měšťanská škola pro jižní obvod, Americká tř. 767 - Plzeň

Obrázek 44 – rok 2018. Česká a německá dívčí obecná a měšťanská škola pro jižní obvod, Americká tř. 767 - Plzeň

Obrázek 46 – rok 1908. Dívčí a chlapecká obecná škola na Pražském předměstí, Nádražní 325 - Plzeň

Obrázek 47 – rok 2018. Dívčí a chlapecká obecná škola na Pražském předměstí, Nádražní 325 - Plzeň

Obrázek 49 – po bombardování, nedatováno. Dívčí a chlapecká obecná škola na Pražském předměstí, Nádražní 325 - Plzeň

Obrázek 48 – škola nad Hamburkem v rekonstrukci, nedatováno. Dívčí a chlapecká obecná škola na Pražském předměstí, Nádražní 325 - Plzeň

Obrázek 50 – rok 2018. Česká národní škola pro chlapce a dívky na Saském předměstí,
Podmostní 2398/1 - Plzeň

Obrázek 51 – nedatováno. Obecná škola na Karlově v Plzni

Obrázek 52 – rok 2018. 14. Základní škola, Zábělská 25 - Plzeň

Obrázek 53 – nedatováno. 22. Základní škola, Na Dlouhých 49 - Plzeň

Obrázek 54 – rok 2018. 22. Základní škola, Na Dlouhých 49 - Plzeň

Obrázek 55 – rok 2018. 28. Základní škola, Rodinná 39 - Plzeň

Obrázek 56 – rok 2018. ZŠ a MŠ Lazaretní, Lazaretní 1290/25 - Plzeň

Obrázek 57 – rok 2018. ZŠ a MŠ Mohylová, Mohylová 90 - Plzeň

Obrázek 58 – rok 2018. Obecná škola v Plzni Újezdě, Národní 1 - Plzeň

Obrázek 59 – rok 2018. Obecná škola Lud'ka Pika, Masarykova tř. 823 - Plzeň

Obrázek 60 – hoši při přezouvání, nedatováno. Obecná škola Lud'ka Pika, Masarykova tř. 823 - Plzeň

Obrázek 61 – nedatováno. Základní umělecká škola Bedřicha Smetany, Revoluční 100 - Plzeň

Obrázek 62 – rok 2018. Základní umělecká škola Bedřicha Smetany, Revoluční 100 - Plzeň

Obrázek 63 – rok 2018. Obecná škola v Plzni Černicích, U školy 7 - Plzeň